

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909. Andra Kammaren. N:o 16.

Onsdagen den 17 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Jämlikt därom den 12 i denna månad fattadt beslut företogs nu val af dels 24 valmän för utseende af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare, dels ock 6 suppleanter för dessa valmän; och utsågos därvid till:

Valmän:

herr <i>Berg</i> i Göteborg	med 188 röster,
» <i>Berggren</i>	» 188 »
» <i>Berglund</i>	» 188 »
» <i>Broomé</i> i Bårslöf	» 188 »
» <i>Byström</i>	» 188 »
» <i>Ekman</i> i Mo gård	» 188 »
» <i>Gustafsson</i> i Sjögesta	» 188 »
» <i>Jansson</i> i Edsbäcken	» 188 »
» <i>Jansson</i> i Djursätra	» 188 »
» <i>Lundell</i>	» 188 »
» <i>Odqvist</i>	» 188 »
» <i>Olsson</i> i Tyllered	» 188 »
» <i>Olsson</i> i See	» 188 »
» <i>Thorsson</i>	» 188 »
» <i>Öberg</i>	» 188 »
» <i>Johansson</i> i Mellbyn	» 187 »
» <i>Bergman</i>	» 123 »
» <i>Bogren</i>	» 123 »
» <i>Ersson</i>	» 123 »
» <i>Gustafsson</i> i Vi	» 123 »
» <i>Nilsson</i> i Malmö	» 123 »
» <i>Thyrén</i>	» 123 »
» <i>Åberg</i>	» 123 » och
» <i>Ström</i> i Transtrand	» 122 » .

Närmast i röstetal kommo herrar *Jönsson* i Boa och *Santesson*, hvardera med 66 röster.

Suppleanter:

herr <i>Johanson</i> i Mossebo	med 160 röster,
» <i>Månsson</i>	» 159 »
» <i>Carlson</i> i Herrljunga	» 129 »
» <i>Björk</i>	» 124 »
» <i>Stärner</i>	» 124 » och
» <i>Jonsson</i> i Gumboda.....	» 124 » .

Närmast i röstetal kommo herrar *Anderson* i Arvika, *Andersson* i Hägelåkra och *Olsson* i Berg, hvar och en med 36 röster.

Ordningen mellan de suppleanter, hvilka erhållit lika antal röster, bestämdes, sådan den finnes här ofvan angifven, genom lottning.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag angående de i näst föregående paragraf omförmälda valen.

§ 3.

Herr statsrådet greve *Ehrensward* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande af en elektrisk kraftstation i Oscar-Fredriksborgs fort.

Nämnda proposition blef på begäran bordlagd.

§ 4.

Föredrogos hvardera för sig de å kammarens bord hvilande motionerna; och hänvisades därvid herr *Sandquists* motion, n:o 189, till kammarens tillfälliga utskott n:o 1 och herr *Olofssons* motion, n:o 190, till bevillningsutskottet.

§ 5.

Vidare föredrogos:

bevillningsutskottets betänkande n:o 2, i anledning af justitieombudsmannens framställning om ändring af 11 och 13 §§ i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905; och

lagutskottets utlåtande n:o 2, i anledning af justitieombudsmannens framställning om förklaring eller ändring af 4 kap. 10 § strafflagen.

Hvad i nämnda betänkande och utlåtande hemställt bifölls af kammaren.

§ 6.

Till afgörande förelåg härefter statsutskottets utlåtande n:o 20, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3, angående kostnaderna för riksdagstrycket.

*Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.*

Uti denna punkt hade utskottet hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla *dels* med afseende å bestridande af kostnaderna för Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen, att för framtiden utgifter för ändringar i korrektur och för förslagstryck måtte bestridas af de å vederbörande hufvudtitel uppförda anslag till expenser m. m., *dels ock* med afseende å betänkanden, som afgåfves af kommittéer, tillsatta enligt Kungl. Maj:ts beslut, att för framtiden hela sättningskostnaden liksom ock alla öfriga kostnader för sådant betänkande utom de, som belöpte sig å papper till de för Riksdagen afsedda exemplaren och dessas tryckning såsom tilläggsupplaga till den för Kungl. Maj:t erforderliga upplagan af betänkandet, måtte påföras kommittén att af härför tillgängliga medel bestridas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till:

Herr Zetterstrand, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det förekommer knappast något plenum, då icke Riksdagen har att behandla statsutgifter. Dessa statsutgifter äro emellanåt nödvändiga, och då skänka vi alla våra röster åt desamma. Ibland äro de icke nödvändiga, men väl behjärtansvärda i ett eller annat afseende, och då uppstår stundom i kamrarna skiljaktiga meningar. Men det finns ett tredje slag af statsutgifter, nämligen sådana, som äro meningslösa eller icke alls nyttiga eller nödvändiga. Sådana förekomma sällan till behandling inom kammaren, och det rör sig gifvetvis då i allmänhet om mindre belopp, men när de någon gång förekomma, så torde vi väl litet hvar vara ense om, att dylika utgifter icke borde ifrågakomma.

Nu finnes det en institution, som heter statsrevisionen. Den har att verkställa granskning af riksbankens, riksgäldskontorets och statsverkets tillstånd, styrelse och förvaltning. Men jag har den uppfattningen, att statsrevisorerna också böra tillse, om till äfventyrs på något håll dylika onödiga utgifter förekomma. Om de finna, att så är förhållandet, så anser jag det vara statsrevisorernas skyldighet att därpå fästa Riksdagens uppmärksamhet. Vid förra årets revision, i hvilken äfven jag deltog, fäste vi oss särskildt vid en post, nämligen posten rörande utgifterna för Riksdagen. Dessa utgifter hafva stigit från 552,000 kronor år 1896 till 956,000 kronor år 1907. Denna stegring är ju stor, men vi fästa oss icke så mycket därvid som fastmera vid det förhållandet, att de i denna post ingående kostnaderna för riksdagstrycket stigit från 111,000 kronor år 1896 till 295,000 kronor år 1905, 274,000 kronor år 1906 och

*Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)*

385,000 kronor år 1907. Därvid hade vi klart för oss, att dessa kostnader skulle blifva ännu större år 1908, fastän vi då icke hade reda på siffrorna. Det har nu visat sig, att ifrågakvarande kostnad år 1908 uppgått till 418,000 kronor.

Det är icke underligt, om vi då tänkte: skall det icke vara möjligt att härvidlag göra någon begränsning? Den erfarenhet, som vi litet hvar torde hafva, pekar därefter, att en sådan begränsning borde kunna göras. Tanken härför framkom emellertid först under den senare delen af revisionen, och vi hade därför icke tid att fullständigt genomtränga frågan, ej heller hade vi erforderligt material för frågans bedömande, och, hvad mera var, af grannlagenhetsskäl ansågo vi oss icke böra gå alltför djupt in i detaljer, utan ansågo det vara lämpligast att öfverlämna frågan åt Riksdagen och endast fästa uppmärksamheten därpå. Emellertid ansågo vi, att vi icke borde göra detta utan att åtminstone påpeka något sätt, hvarpå utgifterna skulle kunna nedbringas, och vi fäste oss då vid en särskild detalj, som vi alla voro ense om borde kunna ordnas så, att besparingar skulle kunna vinnas. Detta var med afseende på kommittétrycket. Vi hafva väl litet hvar tyckt, att vi här få alltför mycket tryck utdeladt till oss. Det kommer en hel mängd kommittétryck för hvarje riksdag. En hel del af detta kommittétryck är af den allmänna natur, att de flesta af oss hafva intresse därför. Men en hel del tryck är sådant, att nio tiondedelar af oss lägga undan det utan att läsa det. Vi hade verkligen tänkt, att någon begränsning möjligen kunde ske redan i utdelningen af detta riksdagstryck, men vi ville icke påyrka det. Däremot var det en annan sak, som vi bestämdt ansågo oss böra påpeka, nämligen att dessa kommittébetänkanden utdelades om igen vid påföljande riksdag. Är det nu så, att vissa personer samla dessa tryckta kommittébetänkanden, hvilket ju är mycket lofvärdt, så må de gömma de kommittébetänkanden, de få under den första riksdagen. Det är nog ytterst få, som göra det, men det kan ju finnas en och annan, som har ett särskildt intresse för det ena eller andra kommittébetänkandet, och de må naturligtvis gömma det. Men att hvarje riksdagsman skall få till sig utdeladt samma kommittétryck påföljande riksdag, och att detta skall bindas, kan väl icke vara lämpligt. Jag vet, att fall förekommit, då en del personer gömma riksdagstrycket, utom kommittébetänkandena, hvilka de låta vara kvar här uppe. Riksdagen har då fått bekosta bindningen af denna andra upplaga af kommittébetänkandena. Hvilka besparingar skulle kunna göras, om man underlåte denna andra utdelning af kommittétrycket, kan jag icke säga. Jag har blott sett, att kostnaden för bindningen af denna andra upplaga uppgick år 1907 till 2,800 kronor och år 1908 till 6,000 kronor, hvartill kommer trycknings- och papperskostnaden.

Vidare påpekades af statsrevisorerna, att genom lämplig fördelning af arbetet mellan olika tryckerier en besparing också skulle kunna åstadkommas, och vi sade, att sannolikt äfven andra åtgärder skulle kunna vidtagas. Emellertid öfverlämnade vi frågan till Riksdagen och ansågo, att det vore lämpligt att uppdraga åt Riksdagens

kanslideputerade, som då skulle hafva att rådgöra med tryckeri-expeditionen, att företaga en granskning i ämnet.

Sedermera har vid remissdebatten i Första Kammaren herr G. F. Östberg upptagit denna fråga och, såsom framgår af förevarande utlåtande, lämnat en närmare utredning, hvilken enligt mitt förmenande i mycket hög grad bestyrker riktigheten af statsrevisorernas ifrågavarande anmärkningar. Han framhåller, bland annat, att öfvertidsarbeten endast i nödfall böra anlitas, och han ansluter sig till statsrevisorernas mening i fråga om inskränkning af utdelningen af kommittébetänkanden.

Statsutskottet har ju varit välvilligt — det vill jag gärna medgifva. Det börjar med att säga, att utskottet anser i likhet med revisorerna det vara anledning att taga i öfvervägande, huruvida icke för framtiden stegringen af dessa kostnader skulle kunna i någon mån begränsas, och det har äfven angifvit ett par omständigheter, till hvilka därvid bör tagas hänsyn. Men det slutar med en hemställan om skrifvelse till Kungl. Maj:t, hvori begäres, att för framtiden utgifter för ändringar i korrektur och för förslagstryck må bestridas af de å vederbörande hufvudtitel uppförda anslag till expenser m. m., äfvensom att en del af kostnaderna för kommittébetänkanden må öfverföras från riksdagskostnaderna till kommittékostnaderna. Jag vill icke bestrida, att icke möjligen denna framställning kan hafva befogenhet. Men för mig framstår den i alla fall hufvudsakligen som en bokföringsfråga, som nog kan hafva sina skäl för sig, men att någon större besparing därigenom skulle kunna vinnas, kan jag icke finna, och det var detta, som vi revisorer i alla fall åsyftade. Jag skall därför tillåta mig att framställa förslag om, att Riksdagen väl ville gå med på den skrifvelse, som statsutskottet föreslagit, men tillika uppdraga åt kanslideputerade att utreda, om och i hvad mån ytterligare besparingar med afseende på riksdagstrycket kunna vinnas, och för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kan gifva anledning.

När jag nu gör detta, så kommer man kanske att till mig framställa den frågan: kunna vi verkligen göra några besparingar? Den frågan vill jag besvara med ja. Först och främst vill jag då framhålla frågan om kommittébetänkandenas utdelning, beträffande hvilken statsutskottet ställt sig afvisande, men som väl bör kunna medföra icke så ringa besparingar, då vi se, att kostnaden för dessa kommittébetänkanden uppgår till 42,000 kronor. Afven om besparingen icke blir så särdeles stor, så tror jag, att den i alla fall blir afsevärd. Om man vill närmare granska saken, så skall man nog finna, att vi på många andra håll kunna göra besparingar utan någon olägenhet. Det har för några år sedan vidtagits den mycket förståndiga anordningen, att de olika hufvudtitlarna, med undantag af de tre första, häftas hvar för sig. Statsutskottet har också i sammanhang därmed vidtagit den likaledes ganska praktiska åtgärden att med afseende på vissa hufvudtitlar icke intaga själfva propositionen i sitt förslag, utan taga detta förslag särskildt. Men borde man icke kunna, när man gått så långt, taga steget fullt ut

*Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)*

*Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.*
(Forts.)

och göra en ytterligare besparing. Då exempelvis sjätte hufvudtiteln inkom, så omfattade den på 58 sidor utskottets utlåtande, men därvid var häftad själfva hufvudtiteln på 491 sidor med åtföljande karta. Då vill jag hemställa: hade det icke varit mera praktiskt, om vi fått endast detta utlåtande utan bifogande af sjätte hufvudtiteln? Man får väl förutsätta, att hvarje riksdagsman skall taga vara på åtminstone statsverkspropositionen och gömma den. Om jag således utgår från den förutsättningen, att ingen riksdagsman underlåter att gömma statsverkspropositionen hemma hos sig, hade det varit lättast för hvar och en, förefaller det mig, att bära hem detta utlåtande, så att man, när man kommer hem, har sin hufvudtitel, och därefter, när man sedermera skall behandla utlåtandet, taga med sig hufvudtiteln upp i kammaren. Det blir helt enkelt: att man slipper bära hufvudtiteln hem en gång; och någon olägenhet kan det omöjligen blifva. Men det blir en besparing i kostnaderna, låt vara ej så stor, men i alla fall en besparing, som man bör taga hänsyn till.

Jag vill anföra ett annat exempel. I fjärde hufvudtiteln förekommer en mängd förslagsstater. De upptaga ett antal sidor af 167. Det är stat för Svea garde, Göta garde och stat för hvarje särskildt truppförband. När nu frågan kommer före i statsutskottet, så kunna vi antaga, att statsutskottet hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, men med den ändring, att exempelvis lönen för fanjunkare sänkes med 100 kronor, och att lönen för sergeanter likaledes sänkes med 100 kronor, jämte några andra dylika ändringar. Hvad gör då statsutskottet? Jo, det trycker om dessa förslagsstater, som förekomma i propositionen, och ändrar de ifrågavarande punkterna i staterna för Svea och Göta garde etc. i enlighet med utskottets framställning. Sedan kommer denna hufvudtitel från statsutskottet in till kamrarna; och jag vill våga, att ingen enda här i kammaren har tittat på och granskat dessa stater — annat än de personer inom statsutskottet, som uppgjort dem. Vi lita obetingadt på, att de uppgöra staterna i full öfverensstämmelse med statsutskottets förslag. Nå, vi antaga då, att Riksdagen går med på att sänka fanjunkarnes lön med 100 kronor, men icke att sänka sergeanternas. Hvad blir då följden? Jo, staten tryckes om för tredje gången — i riksdagsskrifvelsen — med iakttagande af att fanjunkare vid Svea garde få sin lön så och så och sergeanter så och så. Således, dessa mycket dyrbara tabeller, uppgående till 167 sidor, trycker man tre gånger i riksdagstrycket. Det kan under alla omständigheter icke vara behöfligt och icke ens lämpligt att trycka dem mer än två gånger — jag lämnar därhän, om möjligen ytterligare inskränkning kan göras; och jag vill fråga herrarna: om det är så, att ett fel funnes med afseende å en sådan post i dessa ändrade tabeller, icke skall väl någon kunna säga, att dessa tabeller hafva vitsord, och att vi äro bundna af de siffror, som finnas i tabellerna. Vi äro bundna af staten jämte den ändring, vi beslutat. Men huru den är utförd i tabellen, däraf äro vi icke bundna; och

skulle det händelsevis hafva insmugit sig ett fel, så är riksdagsbeslutet bindande — och icke de siffror, som stå i tabellen.

Med detta tror jag mig hafva visat, att redan *en* besparing kan göras. Och jag vet, att den besparingen icke är så ringa. Jag minnes emellertid nu icke siffran. Hvar och en af herrarna torde dock nog kunna påpeka flera fall, i hvilka besparingar skulle kunna göras. Jag vill för min del påpeka ytterligare ett fall. Det förekommer mer och mer ofta, att det väckes motion i båda kamrarna om en och samma sak. Ja, det kan ju hafva sina praktiska skäl emellanåt. Men jag hemställer dock, om det icke vore lämpligt, att den motionär, som motionerat i den ena kammaren, endast säger: under åberopande af motiveringen i den eller den motionen i medkammaren, får jag hemställa — och så en likadan kläm. Det kan vara en motion å 20, 30 ända till 50 sidor, som förekommer i båda kamrarna och som är alldeles lika; och denna motion tryckes två gånger. Är icke detta ett slöseri? Man kan säga: hvilken skall hafva äran af att hafva väckt frågan, motionären i Första Kammaren eller i Andra Kammaren? Ja, det får man väl göra upp sig emellan. Men jag tror, att frågan lättast bör kunna slitas genom lottning, och vet man, att det är bestämdt genom lottning, så kommer äran att tillfalla båda lika mycket. Men hvad man vinner genom en sådan anordning är minskning af riksdagstrycket, som jag tror är en ganska god och nyttig sak.

Jag har ytterligare ett exempel. Det väcktes i fjol en motion af en ledamot af denna kammare från Göteborg, hvilken icke tillhör kammaren nu. Det var en motion på 44 sidor, som väckte mycket uppeende och allmänt lästes. Den afstyrktes af vederbörande utskott. Men utskottet tog in motionen i sin helhet. Jag tror, att när det är en fråga af så vidlyftig beskaffenhet, som denna var, borde man kunna vänta, att man tog del af innehållet i motionen och tog upp detta lilla häfte, man fått, så att Riksdagen icke behöfde trycka om motionen två gånger. Jag är öfvertygad, att om hvar och en i detta fall vill tänka efter, skulle han kunna supplera de fall, där besparingar kunna ske, och lämna bidrag därtill. Och jag tror, att det är viktigt, att vi göra dessa besparingar.

Nu kan man säga, att det är ingen praktisk betydelse att biträda det förslag, jag tänkt väcka, nämligen att en sådan skrivelse aflåtes; det har ingen praktisk betydelse, därför att Första Kammaren redan, efter hvad jag tror mig veta, antagit statsutskottets förslag, naturligtvis utan något sådant tillägg. Men jag påstår, att det i alla fall *har* en mycket stor vikt, att denna framställning bifalles. Om icke så sker, så kommer man att förringa statsrevisionens betydelse. Man må dock betänka, att det är ett ganska mödosamt arbete att deltaga i statsrevisionen, om man vill göra det på allvar. Och skall man då sitta och forska för att få fram missförhållanden, som kunna föreligga, och sedan veta, att, när man kommit fram med dem till Riksdagen, man har ingen utsikt att få fram anmärkningarna, därför att de bagatelliseras i Riksdagen, så

Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)

Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)

tror jag verkligen, att anmärkningarna icke komma att blifva så särdeles talrika.

Jag kan äfven se saken från en annan synpunkt. Man kan tänka på den enskilde statsrevisorn. Det är icke så synnerligen angenämt för honom att göra anmärkning därpå, att ett eller annat ämbetsverk eller någon statsinstitution måhända har litet vårdslösat med afseende å förvaltningen, hvarigenom statsverket har gått förlustigt en eller annan 100-lapp, när man vet, att den institution, å hvars vägnar man sitter och reviderar, gör sig skyldig till att alltför litet taga hänsyn äfven till 1,000-lapparna.

Svenskarna äro i allmänhet ett frikostigt folk, och jag tror, att det är lyckligt. Men svenskarna äro alltför litet hågade för besparingar. Man klandrar mycket denna sida i den svenska nationalkaraktären, och man hör så ofta upprepas, att sparsamhet bör utgå uppifrån. Vi hafva väl också sett ett och annat tecken, som tyder på, att äfven den första statsmakten börjar på att vilja göra något i detta hänseende. Och jag tror, att det vore lyckligt, om äfven den andra statsmakten ville visa, att den är böjd för att, äfven då det icke gäller så stora frågor, gå till väga på samma sätt.

Min öfvertygelse är, att det minsta man skulle kunna vinna är 30 å 40,000 kronor. Och dessa skulle ju i alla fall kunna användas på ett för landet mycket nyttigare sätt. Ja, äfven om summan vore mindre, tror jag, att ändamålet är behjärtansvärdt. Med afseende å hvad jag sålunda anfört, skall jag tillåta mig hemställa,

- 1) att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla etc. — på sätt statsutskottet föreslagit; och
- 2) att Riksdagen måtte uppdraga åt kanslideputerade att utreda, i hvad mån och på hvad sätt ytterligare besparingar i kostnaderna för riksdagstrycket må kunna vinnas, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen må gifva anledning.

I detta anförande instämde herrar *Lundell*, *Gustafsson* i Sjögesta, *Andersson* i Helgesta, *Gustafsson* i Mjölby, *Johansson* i Möllstorp, *Karlsson* i Göteborg, *Jonsson* i Gumboda och *Dahlgren*.

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Jag ber också att få säga några ord i denna sparsamhetsfråga. Först vill jag då erinra om, att vi böra besinna, att de siffror, som finnas t. ex. på sidan 9, måste betraktas i ljuset af, huru riksdagstrycket, om jag så får säga, ser ut *nu*, och huru det såg ut för de år tillbaka, som uppgifves i statsutskottets betänkande.

Till en början må framhållas, att arbetslönerna i allmänhet tenderat att gå uppåt; tryckningskostnaderna hafva ökat, hvadan, om trycket blir något dyrare nu än förut, detta bör finna någon förklaring i dessa förhållanden.

Jag ser af det senaste trycket från Riksdagen, som blifvit utdeladt till oss allesammans — jag menar det bundna trycket från förra året — att det är, tror jag, nära på tre gånger så stort, som det tryck var, som vi fingo för en 12 å 14 år tillbaka. Då är det

ju också klart, att kostnaderna därför måste ha ökats i någorlunda proportion till tryckets storlek.

Vidare behöfver icke denna ökning af kostnaderna i och för sig tyda på ett slöseri, utan den kan ju lika mycket eller åtminstone till någon del innebära vederbörandes arbetsflit och duglighet.

Om vi först tänka på de kungl. propositionerna, minnas vi ju, hurusom den Staaffska ministären blef ryktbar bland annat genom den stora arbetsprodukt, som den var i stånd att åstadkomma. Jag erinrar mig, att dåvarande vice talmannen en gång här i kammaren nästan protesterade emot, att regeringen inkom till Riksdagen med så många propositioner, med så många förslag i olika ärenden. I allmänhet bruka vi ju berömma dem, som äro flitiga och dugliga uti arbetet. Den nuvarande regeringen tycks icke heller ha velat ställa sig efter den Staaffska uti nu ifrågavarande afseende; vi måste ju erkänna, att den varit en flitig och arbetsam regering och att den lämnat mycket rik arbetsprodukt ifrån sig till Riksdagen. Men det är ju klart, att dylikt är förenadt med kostnader äfven i fråga om själfva tryckningen af hithörande handlingar.

Vidare vågar jag hålla före, att Riksdagens ledamöter i allmänhet äro mera arbetsamma nu, än hvad de voro förr i tiden — det kan man ju se af flera tecken — liksom jag också tror, att arbetsfördelningen inom Riksdagen är något bättre nu än förr, äfven om den icke är hvad den borde vara. Jag tänker därvid närmast på den tid, jag först började mera aktivt deltaga i riksdagsarbetet. Men i den mån man fördelar arbetet på ett flertal, i samma mån blir vanligtvis också arbetsprodukten större och, såsom vi må hoppas, bättre. Äfven detta kommer att visa sig inverka på själfva riksdagstrycket och kostnaderna för detsamma.

För öfrigt har ju allting tendens att stiga i pris. På alla områden växa utgifterna, och då är klart, att man icke kan tänka sig, att utgifterna för riksdagstrycket skulle stå stilla. Vi behöfva härvid blott hänvisa till siffrorna i statsbudgeten förr och nu.

Med detta har jag icke velat säga, att icke några besparingar kunna göras och att icke några missförhållanden ha kunnat äga rum i de afseenden, som statsrevisorerna påpekat och hvilka också blifvit af statsutskottet relaterade i det nu föreliggande betänkandet.

Att statsutskottet härvidlag varit litet mera reserveradt, än hvad statsrevisorerna varit, beror väl bland annat därpå, att statsutskottet i detta fall icke torde vara det minst felaktiga. Det händer ju ofta, att förslag till utlåtanden komma in och diskuteras för att slutligen kasseras, de måste då sättas om, och så komma nya förslag in, och sedan de diskuterats, blir det kanske en annan sida, som segrar, och så måste alltsammans skrivas om igen. Om det är frågor, som stå så att säga på gränsen, d. v. s. där kammare står mot kammare eller, för att uttrycka sig på ett annat sätt, tolf stå mot tolf, om det exempelvis gäller statsutskottet, inträffar lätt, att det man ena gången tyckte kunna motivera saken vid närmare påseende och större eftertanke befinnes mera vinka åt andra sidan,

*Användande
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)*

*Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)*

och så måste denna motivering kasseras och en ny skrivas; då får den gamla stilen rifvas upp och en ny sättas.

Jag menar emellertid, att det nog här kan förefinnas vissa brister, som böra påpekas, och med hvad jag nu sagt har jag alldeles icke afsett att emotsäga den ärade talare, som nyss hade ordet, då nämligen äfven jag tror, att, såsom redan antydts, några besparingar kunna göras.

Jag kommer nu egentligen till hvad jag anser skulle kunna företagas för att göra dessa besparingar. Jag vill då erinra om vårt riksdagstrycks format och vidare om den stil, som där användes.

Hvad formatet angår, vill jag framhålla, att det knappast är något parlament, åtminstone något i vår närhet — med undantag möjligen af Finland, där man ju ända in i vår tid har kvar de gamla ständsriksdagarne — hvars tryck har ett så litet format som vårt riksdagstrycks format. Se vi på norska stortingets tryckta förhandlingar, ha de ett större format, och samma är förhållandet med danska »Riksdagstidende», de nederländska generalstaternas och äfven engelska parlamentets tryck samt franska nationalförsamlingens och tyska riksdagens tryckta förhandlingar. Det borde därför måhända tagas under öfvervägande, huruvida icke formatet inverkar något på själfva kostnadsfrågan.

Jag kommer sedan till frågan om stilen och vill då till att börja med erinra om, att af 1908 års riksdagstryck äro 22 band satta med cicero, 2 band kunna anses vara satta med petit — de upptaga mest statistik, och statistik sättes vanligen, på grund af lämplighetsskäl, med petit — och 9 band äro satta med korpus. Man kan säga, att en petitsida motsvarar ungefär två sidor cicero, medan en borgissida motsvarar ungefär en och en half sida cicero. Vi skola nu se till, hvad detta kan betyda. Om jag tager alla de band, som äro satta med cicero, eller 22 stycken, skulle, om de i stället vore satta med petitstil, antalet band endast bli 11 å 12. Då är alldeles klart, att alla kostnader för de öfverblifvande bandens tryckning och bindning samt för det till dem erforderliga papperet jämte en del andra omkostnader skulle alldeles utgå, om de trycktes med petit i stället för med cicero. Om man emellertid anser, att petit vore en alldeles för fin stilsort, skulle man ju kunna tänka sig, att man begagnade borgis, och då skulle man inbespara ungefärligen en fjärdedel af omkostnaderna för tryckning, papper och bokbinding. Det skulle naturligtvis icke bli någon besparing i fråga om själfva sättningskostnaden, då ju sättningen blir ungefär densamma, vare sig man använder petit, borgis, korpus eller cicero; det blir dock kanske något litet dyrare med cicero, enligt hvad som å tryckeri upplysts.

Jag vill till ytterligare belysning af hvad jag har velat säga eller framhålla vidare erinra därom, att en sida cicero uti det nuvarande riksdagstryckets bihang omfattar 2,730 bokstäfver, en sida borgis däremot 3,950 och en sida petit 5,300 bokstäfver.

Nu kan man ju göra den invändningen, att särskildt om petitstil användes, blir stilen så fin, att den fördenskull icke är fullt

lämplig. Jag vill då anmärka, att herrarne samtliga dagligen läsa petitstil, nämligen i en stor del af våra tidningar, och ingen just har klagat öfver deras stil. Och skulle det för öfrigt vara så, att någon har svårighet att kunna läsa dylik stil, så går han endast till optiska magasinet vid Fredsgatan eller till ett liknande magasin vid någon annan gata, och där får han för jämförelsevis billigt pris det, som kan åtminstone i väsentlig mån hjälpa honom att se. Våra lageditioner äro också tryckta med fin stil, i somliga fall t. o. m. med ännu finare stil än petit, i det att stundom nonpareille användes — för att nu icke tala om en bok, som mycket läses af allmänheten och som borde läsas af hvarenda människa, nämligen bibeln. Den är merendels tryckt med fin stil, vanligen petit, men ofta äfven med än finare stilsort än petit. Jag håller alltså före, att det icke skulle vara någon stor svårighet att här göra en besparing genom att använda en finare stilsort i riksdagstrycket, än man nu har.

För öfrigt läses nog icke heller riksdagstrycket — såsom en föregående talare erinrade om — så flitigt, som det borde läsas, och förhåller det sig så, som han sade — och jag vill icke bestrida det — att en stor del af riksdagstrycket icke läses, ja, då skulle man godt kunna reda sig med det, äfven om det vore tryckt med en betydligt finare stilsort.

Man skulle emellertid genom begagnande af finare stil kunna bespara statskassan en del utgifter, säkerligen uppgående till något tiotal tusen kronor.

Jag har ansett mig böra här uttala dessa synpunkter, på det att de må kunna tagas i betraktande, då frågan sedermera, såsom väl på något sätt kommer att ske, skall närmare behandlas.

Jag vill äfven påpeka en sak till. Om man har fin stil och långa rader, såsom ju blefve fallet, om man tänkte sig formatet ökad, skulle det blifva besvärligt att läsa texten, och det vore då nödvändigt att sätta sidorna i spalter, icke så smala som tidnings-spalterna, utan liknande dem, vi se i tyska riksdagens, holländska generalstaternas och flera andra parlaments tryck. Det är af denna anledning jag framhållit, att man bör taga under öfvervägande, om ej formatet borde ändras.

I det förevarerande utskottsutlåtandet göres äfven en erinran med afseende å kommittébetänkanden. Jag får säga, att jag lutar åt den meningen, att kommittébetänkanden icke skulle utdelas mer än en gång, och jag anser lämpligast, att denna utdelning sker just i sammanhang med vederbörande frågas behandling här inom Riksdagen. Kommittébetänkandena borde vidare icke intagas i det bundna riksdagstrycket. Huru olämpligt det är, att så sker, finner man lätt vid en blick på det senaste årets tryck. Där äro banden på det hela taget lika stora — en sak, hvarom jag motionerade år 1901 — men två band af nämnda tryck ha dock ett betydligt större format än de öfriga. För folk, som icke har så godt om utrymme, utan måste spara på detsamma så mycket som möjligt för att kunna få rum med behöfliga bokhyllor, är det icke lätt att ordna det så,

*Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)*

Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)

att man på bokhyllan kan sätta in band, som ha så pass skiftande format som de tryckta riksdagshandlingarna för förra året.

Det bästa är väl, att alla volymer med större format, såsom kommittébetänkanden o. d., kunde sammanföras med sina likar. Sedan kan ju på ett eller annat sätt hänvisning dit ske för erhållande af de upplysningar, som där stå att hämta. I alla händelser synes mig, att riksdagstryckets många band må få enhetligt format, och kan det ej ske på annat sätt, så må det mindre formatet göras lika med det större.

Herr talman! Jag har tillåtit mig att framställa dessa synpunkter till, såsom det heter, den kraft och verkan, det hafva kan. På samna gång som jag anser, att besparingar kunna och böra göras uti ifrågavarande afseende, vill jag uttala såsom min mening, att man icke får alltför mycket se på de nuvarande stora utgifts-siffrorna och tänka sig, att man skall kunna komma tillbaka till de 111,000 kronor eller någonting sådant, hvartill kostnaderna för riksdagstrycket uppgingo för ett årtionde sedan, utan att man bör se saken så, att då arbetet liksom äfven tryckets omfång växer, måste man också tänka sig, att omkostnaderna för riksdagstrycket växa.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Det gläder mig verkligen att få höra sådana sparsamhetssynpunkter anföras som de, hvilka här i dag framkommit i denna kammare. Den senaste talaren förordade det receptet, att vi skulle använda mindre stil och större format i fråga om vårt riksdagstryck. Vore det så, tillade han, att man sedan icke kunde läsa, hvad som står där, hade man endast att gå till ett optiskt magasin och köpa sig ett par glasögon, och då vore den saken afhjälpt. Riksdagen skulle emellertid på det sättet kunna inbespara något, men huru mycket, det nämnde han icke.

Den förste talaren i denna fråga klagade öfver, huru otacksamt det var att vara statsrevisor, då Riksdagen sedermera förringade de anmärkningar, som man gjort. Jag får dock säga, att något sådant har statsutskottet icke gjort i detta fall; statsutskottet har ingalunda förringat någon af de anmärkningar, som de föregående talarne här bragt på tal. Jag tror, att vi litet hvar känna oss tacksamma för hvad som uti sparsamhetsväg kan göras, men huruvida det, som i sådant afseende här föreslagits, är det mest lämpliga, vill jag lämna därhän.

Herr Zetterstrand nämnde -- hvilket också är påpekadt i statsrevisorernas berättelse -- att man skulle kunna spara därigenom, att man till ledamöterna af Riksdagen endast utdelade hvar sitt exemplar af de olika kommittébetänkandena, alltså icke två åt hvarje ledamot, fast vid skilda tillfällen, såsom hittills varit brukligt. Jag får säga, att jag vid den förberedande behandlingen inom vederbörande utskottsafdelning liksom äfven sedan inom utskottet hade samma mening. Man möttes emellertid där af det uttalandet, att helt säkert önskade enhvar ledamot att få icke blott det lösa häfte, hvaraf de första gången utdelade kommittébetänkandena ju bestå, utan äfven ett bundet exemplar däraf. När saken i alla fall icke

spelade större roll än en utgift på 6,000 kronor, syntes det mig icke vara skäl i att gentemot ett i öfrigt enligt utskott uttala någon reservation.

Vidare framhöll den förste talaren, med anledning däraf, att alldeles likartade motioner nu ofta väckas i båda kamrarna, att det kunde vara alldeles tillräckligt, att sådan motion väcktes enbart i den ena kammaren. Jag skall vara den förste att gifva honom rätt därutinnan, men jag tror dock, att vi måste tänka oss sådana fall kunna inträffa, att två personer, däraf den ena tillhör Första Kammaren, den andra åter Andra Kammaren, ha alldeles samma mening angående behovet af en viss lagändring eller dylikt, och om de så vilja, böra de väl då äfven ha rättighet att frambära, enhvar i sin kammare, de förslag, som de anse främja sina syften. I den delen tror jag således icke, att det går för sig att göra någon besparing.

Vidare ansåg den förste talaren, att kungl. propositioner, särskildt rörande hufvudtitlarna, icke skulle återgifvas i utskottens utlåtanden och att, när utlåtandena sedan utdelades, hvar och en finge i vederbörande proposition söka finna skälen för och emot det kungl. förslag, hvarom fråga vore. Jag undrar, om kammarens ledamöter verkligen vilja vara med om något dylikt. Jag medgifver visserligen, att det vore en sparsamhetsåtgärd, men den blefve dock af ganska minimal beskaffenhet, och man vunne i själfva verket mycket litet därmed, i all synnerhet om man därjämte tager i betraktande allt det besvär, som Riksdagens ledamöter finge på grund af en sådan anordning. När vi nu få utlåtandena angående hufvudtitlarna, ha vi de därtill hörande handlingarna samlade i själfva utlåtandet; där finnes för hvarje punkt angifvet, hvilka motiven till förslaget varit, och det är alltså ganska lätt och bekvämt att sätta sig in i frågan. Detta är ju af en viss vikt och betydelse just med hänsyn till det myckna arbete, som vi verkligen ha här i Riksdagen. Jag anser således, att man icke bör spara på dylika småsummer, hvilkas utgifvande medför en lättnad för arbetet här i Riksdagen.

Det är — det må jag säga — ganska svårt för mig att här finna någon ur sparsamhetssynpunkt lämplig åtgärd. Jag kan visst gifva herr Zetterstrand rätt i, att det icke är så godt att, när man sitter i statsrevisionen, finna de rätta sparsamhetssynpunkterna, men det är ju, såsom han nämnde, just det man vill, och det är också därför, som denna anmärkning och detta förslag blifvit af honom framställda. Jag hade dock önskat — det vill jag säga — att bättre och starkare skäl för detta förslags godkännande hade anförts än de, som här framkommit. Den besparing, som man nu skulle vinna, spelar i alla fall en ofantligt liten roll.

Jag tror för min del, att en af anledningarna till, att vårt riksdagstryck ställer så dyrt, är att finna i de bestämmelser, som träffats i de mellan riksgäldsfullmäktige och vederbörande tryckerier uppgjorda kontrakten. Kontrakten i och för sig skall jag icke klandra — vare det långt ifrån mig — men det kan hända, att kontrollen icke är den allra bästa. Såsom vi veta, gjordes för en fem,

*Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)*

Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)

sex år sedan anmärkning angående dyrheten af vårt riksdagstryck — det var då icke blott statsrevisorerna, som påpekade detta, utan äfven åtskilliga ledamöter i Andra Kammaren framhållde en del oegentligheter uti ifrågavarande afseende — och af de upplysningar, som här lämnats af riksgäldsfullmäktigen Östberg, framgår, att nämnda anmärkning hade till påföljd, att medan öfvertidsersättning för tryckningen af bihanget till Riksdagens protokoll, med undantag af kungl. propositioner, året förut uppgått till 26,636 kronor, sjönk denna utgiftspost följande året till omkring 8,000 kronor. Det är ju en högst afsevärd sänkning, och har den nu gjorda anmärkningen samma verkan, kan jag verkligen gratulera min vän Zetterstrand till att ha kommit fram med densamma. De tål nog för öfrigt vid, att det påpekas både det ena och det andra.

En oegentlighet, som icke är så liten, ha herrarne säkerligen själfva observerat, nämligen att förslagstryck numera förekommer i stor utsträckning. På sid. 17 i utlåtandet finnas några belysande uppgifter i det afseendet anförda. Herrarne finna där, hurusom för t. ex. propositionen n:o 84 vid 1908 års riksdag ordinarie tryckningskostnaden uppgick till 572 kronor, medan utgifterna för korrigerering, öfvertidsersättning samt 10 gånger förslagstryck uppgingo till 859 kronor eller till betydligt mer än den ordinarie tryckningskostnaden. För propositionen n:o 85 vid samma riksdag uppgick ordinarie tryckningskostnaden till 376 kronor, men korrigerering, öfvertidsersättning och fyra gånger förslagstryck drogo en kostnad af icke mindre än 599 kronor. För propositionen n:o 88 uppgick ordinarie tryckningskostnaden till 2,504 kronor, medan för korrigerering, öfvertidsersättning och 12 gånger förslagstryck utbetalades 3,961 kronor 90 öre, o. s. v. Häraf finna herrarne, att på sådant sätt kan tryckningen bli ganska dyrbar.

Af den i utlåtandet förebragta utredningen finner man äfven, att det gifves motionärer, som ganska mycket missbrukat sin korrekturgranskningsrätt. På sid. 11 i utlåtandet läsa vi sålunda på tal härom: »Så utvisade t. ex. tryckeriräkningen för ett antal vid 1907 års riksdag af samme motionär på en gång väckta motioner, att, medan den normala kostnaden utgjort 758 kronor, kostnaden för ändringar i mångfaldiga korrektur uppgått till 325 kronor 58 öre och för öfvertid till 225 kronor, tillsammans 550 kronor 58 öre.» Alltså uppgingo sammanlagda kostnaderna för tryckningen af de utaf en enda riksdagsman på en gång afgifna motionerna till 1.308 kronor 58 öre. Det är äfven att märka, att dessa motioner lämnades in på tryckeriafdelningen redan innan de afgifvits här i kammaren, något, som är alldeles enastående och, såvidt jag vet, förut icke fått passera.

Det ena med det andra har gjort, att kostnaderna för vårt riksdagstryck äro ofantligt höga. Att de nu äro ändå högre än förut, beror äfven därpå, att boktryckarne här i hufvudstaden bildat ring, och denna bestämmer, hvad de olika tryckarne skola ha för tryckning af riksdagshandlingar. Jag har uppe i riksgäldskontoret förskaffat mig ett kontrakt, uppgjort mellan boktryckare och riksgäldsfullmäktige, hvilka ju ha hand om riksdagstrycket, och det är

afsevärdt höga priser, som där bestämmas. Det sades mig, att en förhöjning af 15 procent iakttagits öfverallt, hvartill kommer, att högre priser betingats för öfvertidsarbete och dylikt. Jag skall icke besvära herrarne med att läsa upp kontraktet i dess helhet, ehuru väl jag nog tror, att de flesta af herrarne skulle vara intresserade däraf, utan jag skall endast citera hvad som här står angående öfvertidskostnaderna. Det heter därom: »*Öfvertidsarbete*: — — — — — För arbete under måltidsraster eller på lördag mellan klockan 2 och 5 eftermiddagen eller på annan söckendag mellan klockan 7 och 10 eftermiddagen eller på sön- eller helgdag före klockan 1 eftermiddagen utgår en förhöjning af 50 procent, för arbete efter klockan 5 eftermiddagen på lördag eller efter klockan 10 eftermiddagen på annan söckendag eller efter klockan 1 eftermiddagen på sön- eller helgdag en förhöjning af 100 procent och för arbete på nyårsdag eller juldag en förhöjning af 150 procent för det under sådan öfvertid verkställda arbetet, hvarvid af de ofvan bestämda priserna anses belöpa sig å tryckningen: — då fråga är om *protokoll*: för helt ark 16 kronor, för halft ark 15 kronor, för fjärdedels ark 13 kronor och för åttondels ark 11 kronor, — då fråga är om *bihanget*: för helt ark 13 kronor, för halft ark 12 kronor och för fjärdedels ark 11 kronor; — samt å *sättningen* kommer återstoden af berörda priser. — Tryckeriet åtager sig att efter därom från vederbörande statsdepartement eller Riksdagens tryckeriexpedition gjord anmälan låta stilen till färdigtryckta propositioner, motioner, utskottsbetänkanden eller annat bihangstryck förblifva stående, och äger tryckeriet att härför åtnjuta ersättning, beräknad per textside med 15 öre för hel eller påbörjad månad samt för hvarje tabellsida med 2 kronor för hela kontraktstiden» o. s. v. Sedan komma föreskrifter om, huru man skall gå till väga vid tryckningen. Såsom herrarna finna, är dylikt arbete, särskildt öfvertidsarbetet, mycket dyrt. Det kan ifrågasättas, om det ej vore bäst, att Riksdagen eller staten skaffade sig eget tryckeri.

Med anledning af hvad den ärade talare, som först hade ordet i denna fråga, nämnde om, att man godt kunde ur utskottsutlåtandena utesluta kungl. propositioner angående någon af hufvudtitlarna, hvilka vanligtvis brukas återgifvas i utlåtandena, vill jag särskildt fästa uppmärksamheten på den af mig nyss upplästa bestämmelsen i kontrakten, att boktryckarne äro förpliktade att låta stilarne stå. Den ökade kostnaden härvidlag inskränker sig således till kostnaden för papper samt den i kontrakten närmare angifna ersättningen för, att stilarne sålunda blifva stående, hvilken ersättning gifvetvis blir större, ju längre det dröjer innan stilarne på nytt användas. Det gäller emellertid här så små belopp, att jag icke tror, att det skulle blifva någon nämnvärd besparing, om man ginge till väga på sätt här föreslagits.

På grund af de upplysningar, som jag nu lämnat, och då utskottet kommit till det resultat, att det hemställt om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med den anhållan, vi här se, ber jag att under uttalande af den förhoppningen, att vederbörande också skola göra

*Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)*

*Angående
kostnaderna
för riksdags-
strycket.
(Forts.)*

sitt bästa härvidlag, såsom min mening få säga, att det bästa är väl ändå, att vi här gifva vår röst för utskottets hemställan, till hvilken jag alltså, herr talman, yrkar bifall.

Herr Lindhagen: Såsom en föregående talare redan anført, bero naturligtvis de ökade kostnaderna för riksdagstrycket i väsentligaste mån därpå, att riksdagsarbetet har ökats och själfva omkostnaderna för tryckning blifvit dyrare. I all synnerhet är det den förstnämnda omständigheten, som här spelar in. Denna erfarenhet har också tagit sitt uttryck i utskottets hemställan, ty utskottet har där icke i sitt yrkande föreslagit en enda besparingsåtgärd, utan endast ifrågasatt, att man skulle nedbringa kostnaderna för riksdagstrycket genom att öfverföra en del af dessa kostnader på andra statskonton. Det är ungefär, som när stadsfullmäktiges nämnder här i Stockholm — allesammans, och jag har själf varit med därom — söka nedbringa sina utgiftssummor genom att så mycket som möjligt öfverföra på andra nämnder hvad som måst utbetalas. Då tycka vi i dessa nämnder, att vi väl tillgodosett stadens affärer.

Nu kan jag emellertid förstå, att denna hemställan kan ha andra praktiska syften, och i det afseendet har utskottets hemställan, att kostnaderna för tryckande af kommittébetänkandena skulle påföras vederbörande kommitté, kanske det praktiska syftet, att man finge se, hvad kommittén i själfva verket kostat. Jag hade verkligen alltid trott, att dessa kostnader påförts kommittéerna. Men nu ser jag, att kostnaderna falla på Riksdagen, hvilket ju möjligtvis kan förefalla mindre lämpligt.

Utom denna anmärkning har jag en principiell erinran att göra mot utskottets yrkande i öfrigt. Det föreslås, att alla tryckningskostnader för de kungl. propositionerna skulle hänföras till kostnaderna för riksdagstrycket, men att man skulle göra sig det stora besväret — det skulle antagligen kräfva både tid och omkostnader — att räkna ut de kostnader, som föranledts af ändringar i korrektur- och förslagstryck och låta dem utgå af departementens expensmedel. Statsutskottet synes ha den uppfattningen, att ändringar i korrektur och förslagstryck öfver hufvud äro af ondo och i det stora hela obehöfliga. Men detta är en fullständig missuppfattning. Jag kan förstå, att en sådan uppfattning kan göra sig gällande hos de ledamöter inom Riksdagen, som icke ha någon större erfarenhet på detta område, som icke skriva så mycket själfva och kanske icke ha något med affattandet af förslag och utredningar att göra. Men det finns andra, som varit med om att författa lagtexter, utlåtanden o. s. v. och som veta, att dessa korrektur och förslagstryck äro tekniska hjälpmedel, som man absolut icke kan undvara. Vi, som ofta arbetat med dylikt, äro icke sådana genier, att vi kunna skaka ur armen allt fullfärdigt på papperet och vi förstå därför att värdera den hjälp man har af detta. Man måste ofta ha ett första korrektur; då först klarnar en hel del synpunkter, den ena efter den andra, och på detta sätt måste ofta det ena korrekturet aflösa det andra.

Detta är sålunda ett tekniskt hjälpmedel, som besparar tid och som besparar arbete och gör arbetet bättre, när det kommer fram. Att särskildt rida spärr mot detta för att göra några små besparingar, som kanske skulle åstadkomma, att arbetet i stället blefve sämre och medförde större tidsutdräkt, är, tycker jag, icke riktigt.

Nu förstår jag, att med den uppfattning man har, att dessa saker äro af ondo, man tror, att om de skulle bekostas af Kungl. Maj:ts expensmedel, Kungl. Maj:t komme att på det högsta anstränga sig för att nedbringa ifrågavarande kostnader. Jag tror, att detta är en fullständig chimär. Med det brådskande arbetet med propositionerna blir det en hufvudsynpunkt för Kungl. Maj:t att hinna med detta arbete så fort som möjligt och göra det så bra som möjligt. Ändringar i korrektur och förslagstryck komma likafullt att vidtagas i precis samma utsträckning som nu. De äro integrerande delar af detta arbete. Att nedlägga möda och kostnader på att afskilja kostnaderna för dessa ändringar från den stora hufvudräkningen och sålunda fördela de totala kostnaderna på olika kassor är däremot ett högst vidunderligt förslag enligt förmenande.

Jag begärde nu egentligen ordet för att säga ett godt ord äfven om det utredningsarbete, som enskilda medlemmar af Riksdagen göra, och fick särskildt anledning till detta, när jag hörde den siste talaren framhålla, att en motionär år 1907 högeligen missbrukat sin motionsrätt. Utskottet tyckes också vilja säga, att denne stackars man belastat statskassan med onödiga utgifter. Herr Zetterstrand talade nyss om, att man i statsrevisionen af grannlagenhetsskäl icke gått så mycket på djupet med dessa frågor. Af grannlagenhetsskäl har alltså motionärens namn icke utsatts, men jag kan tala om för herrarna, att den person, som här åsyftas, är jag.

Utskottet som här funnit ett enda besparingsområde säger på ett ställe så här i sin motivering: »Att såsom hittills åtskilliga fall skett, Riksdagen belastas med kostnader för af motionär gjorda ändringar i korrekturet till af honom väckt motion, synes utskottet ej vidare böra förekomma, liksom ej heller att riksdagsmän i korrektur justera sina anföranden i kammarne.»

Jag vill, innan jag kommer in på detta grannlaga ämne, beriktiga en uppgift af herr Sjö, att det är något oerhördt, som aldrig skulle skett förut, att motionär, innan han aflämnat motion till kammaren, uppsatt den och lämnat den att tryckas. Det sker visserligen icke så särdeles ofta, men motionärer, som verkställt omfattande utredningar och icke på annat sätt kunna få sina motioner färdiga — i synnerhet som de i denna kammare i motsats till ledamöterna i medkammaren äro belastade med besväret att aflämna sina motioner i två exemplar — ha mången gång gjort det, och jag har absolut tvungits att göra det, då jag skulle väcka större motioner, ty annars hade jag icke kunnat klara det arbete jag haft. Detta har också alltid medgifvits af tryckeriexpeditionen, som dock visst ej såsom det sagts besvärats med någon korrekturläsning på förhand, innan motionerna aflämnats. Hvarför då vara så ogin mot de medlemmar af kammaren, som vilja nedlägga arbete på sådana utredningar.

*Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)*

som icke göras på annat håll, att man vägrar dem att sätta upp motionen på förhand och sedan aflämna den i kammaren? Det är godt och väl, säger man — och jag tror, att den siste talaren kanske skall låta nåd gå för rätt i detta fall — men man gör rättelser i korrekturet och begagnar ibland öfvertid i motionstidens yttersta och belastar därmed statskassan med särskilda kostnader. Man säger: en sådan rätt kunna Kungl. Maj:t och utskotten ha, men enskilda motionärer få icke ha denna rätt, utan om en motionär gör rättelser skall han förmodligen i detta fall alltid betala det af egen kassa. Jag tror emellertid icke, att detta kan bli någon otyglad vana, ty det är verkligen så, att större motioner, som behöfva uppsättas på förhand, förekomma icke så ofta. Men det kan hända ibland, att någon ledamot har någon särskild fråga på hjärtat, som icke framförts af Kungl. Maj:t eller från annat håll, och då vill göra en sådan utredning.

Det glädde mig verkligen, att en tidning, Svenska Dagbladet, i går hade några vänliga ord om den här saken. Den skrifer:

»Det är sant, utskottet erinrar verkligen därom, att motionärer för framtiden böra själfva betala ändringar, som de önska företa i korrekturen till sina motioner. Denna fordran kan emellertid komma att verka ganska tryckande och ganska orättvis. Det finns motionärer, som nedlägga ett betydande arbete på en utredning af ett ämne och som för detta ändamål samla ett omfattande material. För dem är det naturligtvis en afsevärd lindring, om de få tillfälle att göra den sista justeringen af sitt arbete i korrektur. Endast den specifika riksdagsbyråkratien» — ja, det är tidningen, som säger detta — »som ser ned på allt hvad 'enskilde' göra, kan vilja förvägra denna lilla hjälp för ett arbete, som enskilda med stora uppoffringar af tid och arbetskraft, ofta också med afsevärda kostnader, göra i det allmännas tjänst.»

Nu lönar det sig icke att vara anspråklös, det märker man ju jämt och ständigt, utan det är så godt att säga ifrån, att jag tycker, att det varit en jämförelsevis liten utgift för de ändringar i korrektur, som för mig voro absolut nödvändiga att vidtaga 1907, då jag väckte 28 motioner, af hvilka 8 antogos af båda kamrarna och en stor del af de öfriga af Andra Kammaren. Det hade icke för mig varit möjligt att väcka dessa motioner med det myckna arbete jag hade, om jag icke fått begagna mig af den praxis som funnits att uppsätta motionerna i korrektur på förhand och sedan få dem rättade. Man kan säga, att det icke varit någon så stor olycka, om motionären icke hunnit med detta, i hvilket fall förslagen icke kommit fram, och ur den synpunkten tror jag, att många se denna sak och kanske ha de också rätt däri. Men jag, som nu lagt bort anspråkslösheten, tycker dock att dylika motioner äro viktiga. Hvad rörde de egentligen? De rörde besparingar på miljoner för statsverket. De ha gällt att bringa ned expropriationsersättningen efter förnuftiga grunder, så att staten icke behöfde lägga ned så oerhörda kostnader för dessa expropriationer och själf betala den värdetillökning, som uppkommit genom statens egna anläggningar; vidare

förslag om jordvärdestegringsskatt, förslag rörande skogsvården, afseende att inbringa staten stora summor, förslag att åt samhället bevara de stora kapital, som äro nedlagda på abyggnader och redan odlad jord, men som förfaras därför, att jordägaren ej är jordbrukare och besittningshafvaren icke känner sig trygg på egen mark. Att säga, att detta icke betyder någonting, utan att man hellre bort spara in dessa jämförelsevis få kronor i tryckningskostnader, det måste jag vara så anspråksfull att påstå, att det icke är riktigt och rättvist.

Jag vill icke yrka på, att, såsom t. ex. fallet varit och kanske ännu är med norska stortingsmän, man här skall få sina tandläkare-räkningar och dylikt bekostade, men sådana utgifter, som äro omedelbart föranledda af ett pliktroget fullgörande af representantkallet, måste en representant vara nog anspråksfull att anse, att han, lika väl som Kungl. Maj:ts regering, måste få i den ringa mån här är ifrågasatt godtgjorda af statsverket. Vi måste ha tryckfrihet i detta afseende såväl som i andra. Hvad blir följden, om detta förslag skulle antagas? Jo, Riksdagens ämbetsmän skulle, som man alltid gör vid sådana fall, tillämpa det efter bokstafven, och detta skulle gå ut öfver en hel del af herrarna. Man finge icke göra en korrekturändring i ens motion, man finge t. ex. icke ändra ett *och* till ett *samt*, utan att det skulle räknas ut, hvad dessa ändringar kostade, och så finge herrarna räkning på detta. Är det ett tidsenligt sätt att befordra ett fruktbringande arbete? Är det icke mera, som Svenska Dagbladet säger, ett utslag af riksdagsbyråkrati? Och vi veta, att af all byråkrati är riksdagsbyråkratien den värsta.

I förbigående vill jag nämna — det har för öfrigt visst redan berörts — ett sätt att göra besparingar, det nämligen att motionen aldrig skulle intagas äfven i utskottsbetänkanden. Jag vill tala om den saken, därför att den är på allvar ifrågasatt. Orsaken till att motionerna tagas in är, att de eljest ej allmänligen läsas, när ärendet föredrages. Det kan sättas i fråga, om icke den ökade kostnaden af motioners intagande motväges af ett bättre beslut, som skulle vara en följd af att riksdagsmännen läsa igenom sakerna. Vill man nu emellertid icke intaga motionerna, skall jag å alla motionärers vägnar be att få anhålla, att vi bli förskonade från ett system, som också är ifrågasatt, nämligen att motionerna skola refereras. Det finns ingenting så ohyggligt som att blifva refererad, och därför föredraga vi alla, att antingen motionen i sin helhet eller också ingenting däraf införas i utskottsbetänkandet.

Nu har jag ingen anledning att ingripa i det af statsutskottet berörda mellanhafvandet mellan Kungl. Maj:t och Riksdagen i fråga om Kungl. Maj:ts korrekturändringar, jag vill i den delen icke göra något yrkande; men däremot tillåter jag mig föreslå en annan motivering än den ur utskottsbetänkandet af mig nyss upplästa.

Jag vill därtill beträffande utskottets anmärkning, att det ej bör få ifrågakomma ändringar i korrektur på riksdagsyttrande, säga,

*Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)*

*Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)*

att detta kan ha större fog för sig. Man har tillfälle att ändra i det i justeringsrummet tillhandahållna stenografiska referatet. Men det kan hända, att en riksdagsman glömmet att justera sitt anförande, då bör det ej vara absolut förbud för honom att ändra.

Jag får därför, herr talman, för min del föreslå, att den del af motiveringen, som förekommer å sid. 18 och börjar med:

»Att, såsom hittills i åtskilliga fall skett, Riksdagen belastas med kostnader för af motionär gjorda ändringar i korrekturet till af honom väckt motion» utbytes mot följande:

»Enahanda önskan anser Riksdagen sig böra uttala, för den händelse ledamot af Riksdagen, såsom ibland kan inträffa, anser sig behöfva göra ändring i korrektur till af honom uppsatt motion. Att riksdagsmän i korrektur justera sina anföranden, bör om möjligt alldeles undvikas.»

Jag tillåter mig att begära särskild proposition på detta yrkande.

Herr Ekman i Mo gård: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att vi alla i denna kammare känna tacksamhet mot statsrevisorerna för att de riktat uppmärksamheten på de förhållanden, vi nu behandla, och jag vågar också tro, att om kammaren i likhet med statsutskottet icke i alla afseenden skall finna anledning att fullständigt följa de anvisningar, statsrevisorerna här lämnat, så skola statsrevisorerna häruti dock icke kunna se, hvad herr Zetterstrand ville märka, nämligen ett förringande af statsrevisorernas anseende. Det har säkert förekommit förr och skall nog fortfarande förekomma, att Riksdagen ej alldeles följer statsrevisorernas anvisningar, och det vore beklagligt om statsrevisorerna skulle taga åt sig detta personligen, som det vill förefalla mig, att herr Zetterstrand velat göra.

Jag begärde ordet egentligen för att tillåta mig att framhålla några synpunkter, som det vill synas mig icke tillräckligt under denna debatt framförts. Det är alldeles riktigt, att vi här alla böra söka göra besparingar inom alla de områden, där sådana lämpligen kunna göras. Men vi få icke fästa oss uteslutande vid ordet »besparing» utan äfven vid det ord, jag sköt in, nämligen »lämpligen».

Det är gifvet, att, om dessa besparingar äro ägnade att i mera väsentlig grad försvåra riksdagsarbetet och att betunga riksdagsmännen med alltför stora svårigheter beträffande möjligheten att kunna återfinna ärenden i trycket o. s. v., då blir det nog endast en skenbar besparing, som i sin ordning återfaller på själfva riksdagsarbetets kvalitet. Nu har jag verkligen den uppfattningen om de af herr Zetterstrand påpekade utvägarna till besparing, att de skulle med ett undantag vara ägnade att just hvar och en i sin stad försvåra arbetet för riksdagsmännen.

Den första af herr Zetterstrand framhållna besparingen afser det äfven af statsrevisorerna omnämnda förhållandet med kommittétrycket och att man skulle kunna inskränka detta, så att riksdagsmännen finge endast ett exemplar hvar af de utkomna kommittébetänkandena. Nu ber jag att få påpeka, att det inom statsutskottet visade

Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)

sig, då man närmare ingick på en undersökning af detta förhållande, att ökningen af ett relativt fåtal exemplar i en upplaga ingalunda spelar någon afsevärd roll. Däremot är det de ständigt återkommande ändringarna i korrekturen och de många förslagstrycken, hvilka föranleda att uppsatt tryck måste rifvas upp igen, som för kostnaderna spelar en väsentligt stor roll. Kostnaderna för en ökning af kommittébetänkanden med det antal exemplar, som erfordras för att riksdagsmännen skola få de första exemplaren af ett kommittébetänkande så tidigt som möjligt och sedermera äfven kunna återfinna betänkandet i riksdagshandlingarna i samband med betänkandets behandling i Riksdagen, äro alltså ingalunda stora, men det är gifvet, att detta dubbeltryck medför vissa lättnader för riksdagsmännen.

Det andra förslaget innebar, att vid behandling af hufvudtitlarna statsverkspropositionen icke skulle omtryckas. Man skulle, som herr Zetterstrand yttrade, taga denna med sig hem och sedermera bära den till kammaren igen. Det är gifvet, att så låter sig göra, men det kan ej bestridas, att detta kommer att vara i någon mån obekvämt. Jag vill dock icke säga så mycket om det förslaget.

Sedermera yttrade herr Zetterstrand, under det han gaf uttryck åt sitt förtroende för statsutskottet och dess förmåga att sätta upp tabeller öfver lönestaterna, att då en ändring i dessa lönestater göres, borde man ej omtrycka hela den föreslagna staten utan endast på annat håll omnämna de gjorda ändringarna, om jag förstått honom rätt. Jag vågar tro, att med hänsyn till den stora lättnad, som vinnes för dem, hvilka verkligen vilja se lönestaten uppförd i sin helhet och som önska göra jämförelser mellan de olika i de särskilda staterna uppförda funktionärernas löner, tillämpningen af herr Zetterstrands förslag skulle medföra vida större olägenheter på grund af därpå föranledda bristande öfverskådlighet än som kan uppvägas af den ingalunda väsentliga kostnaden för ett omtryck och att därför icke heller detta förslag vore till fördel för riksdagsarbetet.

Herr Zetterstrand föreslog vidare, att om två lika lydande motioner väckas i bägge kamrarna skulle den ene af motionärerna inskränka sig till att endast återgifva klämman med åberopande af den andre motionärens motivering. Det är, som jag nyss sade, det enda förslag, som jag anser icke innebära något försvarande för riksdagsarbetet; men jag vågar draga i betänkande, huruvida kammaren kan ålägga en enskild motionär, hur han skall affatta sina motioner. Visserligen kan man uttala önskvärdheten af, hur detta bör ske, men jag tror, att man får stanna därvid och att man ej kan bestämma, *hur* en motionär i den ena eller den andra kammaren skall affatta sin motion, eller att, såsom herr Zetterstrand föreslog, det genom lottdragning skall afgöras, hvilkendera som skall väcka den fullständiga motionen.

Om man nu väger olägenheterna mot de relativt små besparingar, som skulle kunna åstadkommas genom de af herr Zetterstrand

Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)

föreslagna ändringarna, hvilka besparingar jag ingalunda tror skola kunna uppgå till cirka 30—40,000 kronor, som herr Zetterstrand angaf — en siffra som jag icke vet, hvar han hämtat — då tror jag man skall finna, att man i statsutskottet kommit till rätt resultat, nämligen att olägenheterna äro de öfvervägande, och att man därför på dessa områden ej borde gå med på förslaget. Men det är orätt att, såsom en talare på Stockholmsbänken gjorde, säga, att statsutskottet ej föreslagit några besparingar alls, ty det har utskottet gjort fastän visserligen icke i klämman, där utskottet blott pekat på tvenne vägar för att åstadkomma en, om jag så får säga, mera ordnad bokföring, d. v. s. att omkostnaderna skola drabba det område, dit de ovedersägligen höra såväl beträffande kommittébetänkanden som Kungl. Maj:ts propositioner. Men en gifven besparing kan ernås, om kammaren godkänner den af statsutskottet föreslagna motiveringen, ty därigenom skulle just det, som herr Lindhagen vill ha kvar, men som medför betydande kostnader, för framtiden kunna undvikas.

Jag har redan tidigare tillåtit mig säga, att den betydligaste ökningen af kostnaderna föranledes af dessa ständiga ändringar i korrektur och de många förslagstrycken. Statsutskottet erkänner, att en del af dessa förslagstryck måste förekomma för att underlätta utskottens arbete; men att enskilda motionärer skola ha rättighet att upprepade gånger trycka om en motion för att göra ändringar, innan den lägges fram för kammaren, har utskottet ej ansett rätt, för så vidt förfarandet skall påföra Riksdagen kostnader. Jag vågar tro, att detta ej får sägas vara uteslutande byråkratism, ty jag undrar, hvart det skulle ta vägen, om alla kammarens ledamöter skulle lämna in sina motioner i koncept och sedan verkställa en serie ändringar, innan de slutligen komme fram i kammaren. Samma inskränkning har man önskat åstadkomma äfven beträffande kungl. propositioner, men därom kan Riksdagen ej yttra sig. Dessa många kostnader, som föranledas af alla de många ändringar, som göras, innan propositionen kommer fram på Riksdagens bord, böra väl ej drabba Riksdagen, som endast borde bestrida tilläggskostnaderna för det antal färdiga exemplar, som behöfva tryckas för Riksdagens egen räkning.

Genom ett bifall till statsutskottets förslag tror jag, att kammaren skulle vinna ej så obetydliga besparingar utan väsentlig inskränkning i lättningen för kammarens arbete; därjämte skulle kammaren åstadkomma ett bättre ordnad bokföringssätt i fråga om dessa kostnader. Då nu, som känt är, Första Kammaren redan biträdt statsutskottets förslag, anser jag äfven häri ligga ett skäl för att icke här fatta ett annat beslut, hvilket icke skulle leda till något annat än ett mera platoniskt uttalande. Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag oförändradt.

Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande frågan är ej synnerligen stor, men då Riksdagens Andra

Kammare ofta brukar föra ordet »sparsamhet» på tungan, förefaller det mig underligt, om ej Andra Kammaren i ett fall, där det är möjligt, äfven för egen räkning vill tillämpa sparsamhetsprincipen.

Statsrevisorerna ha tänkt sig, att man möjligtvis skulle på det område, som här är berördt, kunna iakttaga någon liten besparing; de ha då särskildt tänkt på dessa kommittébetänkanden, beträffande hvilka jag verkligen skulle vilja fråga, huru många af herrarna det är, som läsa dem något grundligare. Statsrevisorerna ha ansett det vara öfverflödigt, att dessa i många fall olästa betänkanden — jag tvekar icke att säga så — delas ut mer än *en gång* åtminstone. Vi tyckte, att *det* borde vara mer än tillräckligt. För min personliga del har jag den uppfattningen, att det är fullt tillräckligt, om hvarje ledamot af kammaren, så fort han anhåller om ett exemplar af ett kommittébetänkande, får det, ty har jag icke så mycket intresse för en fråga att, när jag vet att jag kan få ett betänkande, jag ber om ett sådant, då är det föga troligt, att jag tager djupare del af hvad som står i detta betänkande. Det har varit den tankegången, som i hög grad ledt statsrevisorerna, då de gjort sin framställning i det här afseendet.

Nu har statsutskottet sagt, att detta skulle bli en föga betydande besparing, och det är alldeles riktigt. Statsrevisorerna ha heller aldrig sagt, att det skulle bli någon betydande besparing. Men jag vågar tro, att detta är en besparing, som skulle bli lika stor som den besparing, som skulle uppstå därigenom, att kammaren bifölle statsutskottets förslag att hindra motionär att göra ändring i korrektur till af honom väckt motion. Ty, mina herrar, jag måste verkligen gifva herr Lindhagen rätt, då han säger, att det är icke så många bland oss, som komma med så dryga framställningar, att någon anledning förefinnes att hindra en eller annan motionär att begagna sig af de hjälpmedel, som härvid stå till buds. För min del anser jag det vara en vida betänkligare åtgärd att företaga hvad statsutskottet i detta afseende föreslagit än hvad statsrevisionen föreslagit. Jag kan icke neka till, att jag måste skänka mina sympatier åt det anförande, som herr Lindhagen höll till förmån för det tillvägagångssätt, som han följt med afseende på en eller annan större motion. Ty är det väl lämpligt, att om någon ledamot af kammaren vill nedlägga ett storartadt arbete på en motion då på sådant sätt som här blifvit ifrågasatt hindra honom från att använda de ginvägar, som finnas för att motionen skall kunna komma fram till kammaren i behörig tid? Jag tror det icke. Jag anser sålunda, herr talman, att de åtgärder, som statsutskottet föreslagit för att minska tryckningskostnaderna, äro mindre lämpliga än de, som statsrevisionen föreslagit.

Det har här framhållits af statsrevisorerna, att endast inbindningskostnaderna för de fem banden kommittébetänkanden under år 1907 uppgått till 2,800 kronor. Man har tillika gjort den beräkningen, att med den stora omfattning, som dessa betänkanden under år 1908 tagit, skulle inbindningskostnaderna för nämnda år uppgå till 6,000 kronor. Det är ju visserligen en liten slant, som man

Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)

sälunda skulle kunna spara genom att bifalla hvad statsrevisionen föreslagit. Men här är icke fråga om sådana kostnader, som endast förekomma en gång, utan om sådana, som äro årligen återkommande och jag vill erinra därom, att det ibland kan vara svårt nog att få Riksdagen att bevilja årliga anslag, äfven om de endast röra sig om 5 å 6,000 kronor. Jag upprepar, herr talman, att här är icke fråga om någon större besparing utan om en besparing, som Riksdagen själf skulle kunna ålägga sig. Jag anser det lämpligt, att kammaren tillämpar sparsamhetsgrundsatsen i ett fall sådant som detta och sälunda föregår med ett godt exempel.

Det hade därför varit synnerligen lämpligt, om ett bifall till hvad statsrevisorerna föreslagit hade kunnat äga rum. Nu har Första Kammaren redan bifallit statsutskottets förslag. Då emellertid ett bifall till den af herr Zetterstrand framlagda resolutionen dock skulle få den betydelsen, att kammaren därigenom visade, att den i princip ställde sig på samma ståndpunkt som statsrevisorerna, skall jag, herr talman, be att få instämma såväl i herr Zetterstrands som herr Lindhagens yrkande. Jag yrkar sälunda, att ärendet måtte remitteras till kanslideputerade för ytterligare utredning och därjämte den ändring i motiveringen, som herr Lindhagen föreslagit.

Häruti instämde herrar *Jansson* i Krakerud, *Berglund* och *Wavrinsky*.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke annat än gifva den ärade borgmästaren herr Lindhagen mitt erkännande i ett afseende, och det är, att han här i kammaren erkänt, att det var han, som hade lämnat de många motionerna till tryckning, innan han hade lämnat dem till talmannen, så att dessa motioner kostat statsverket i korrekturändringar, förslagstryck och måhända äfven i öfvertidsarbete en summa af mellan 1,300 och 1,400 kronor. Men på samma gång han gjorde detta erkännande, för hvilket jag är honom mycket tacksam, så skulle jag äfven gärna önskat, att han hade sagt: »Jag skall icke göra om detta; jag skall icke göra så hädanefter». Det hade varit någonting, som man kunnat taga fasta på, och för hvilket man hade kunnat gifva honom ännu större erkännande.

Jag hemställer emellertid till herr Lindhagen och till oss allesamman, hur det skulle gå, om vi litet hvar skulle handla på det sättet här i Riksdagen, att, innan vi lämnade våra motioner till talmannen, vi först lämnade dem till riksdagens tryckeriexpedition för sättning, korrekturläsning, öfvertidsarbete och det ena med det andra. Det är ju lätt att inse, hvad ett sådant tillvägagående skulle åsamka staten för ofantligt stora kostnader för riksdagstrycket.

Jag har nog antecknat en del mera af hvad som yttrats för att svara på, men jag skall icke tillåta mig att yttra något vidare, icke ens för att svara på hvad herr Karlsson senast hade att anföra, ehuru väl jag skulle kunna hafva goda skäl att göra det. Jag anhåller, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman. Jag ber att få instämma äfven i herr Karlssons yrkande, i hvad det innefattar instämmande i herr Zetterstrands förslag.

*Angående
kostnaderna
för riksdags-
trycket.
(Forts.)*

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr talmannen yttrade, att därunder yrkats 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o), af herr Zetterstrand, bifall till utskottets hemställan med tillägg därtill af ett andra moment, och 3:o), af herr Lindhagen, bifall till utskottets hemställan med tillägg af det utaf herr Zetterstrand föreslagna andra momentet samt därjämte med viss ändring i motiveringen.

Å dessa yrkanden gaf herr talmannen propositioner; och fann herr talmannen det under 1:o) upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja godkänt. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits det under 3:o) omförmälda yrkandet, nu uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i tredje punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Lindhagen under öfverläggningen framställda yrkande.

Omröstningen utföll med 69 ja, men 111 nej; och hade kammaren alltså bifallit det af herr Lindhagen under öfverläggningen framställda yrkandet.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Herr statsrådet *Swartz* öfverlämnade Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till dispaschörsväsendet. Ifrågavarande proposition bordlades.

§ 8.

Bevillningsutskottets härupå föredragna betänkande, n:o 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

angående tullverkets och varuemottagares ömsesidiga rättigheter och skyldigheter i fall, då tullafgift för inkommen vara oriktigt uppdebiterats m. m., blef af kammaren godkändt.

§ 9.

*Angående
särskild
progressiv
beskattning af
inkomst för
försäljning af
brännvin m. m.*

Vidare föredrogs bevillningsutskottets betänkande, n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående särskild progressiv beskattning af inkomst, härrörande från tillverkning eller försäljning af brännvin, vin och öl m. m.

I en inom Andra Kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion hade herr *Söderberg* i Hobborn föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda och för Riksdagen framlägga förslag därom, att idkare af tillverkning eller försäljning af brännvin, öl och vin och med dem jämförliga drycker, vare sig i parti eller minut, måtte för den behållna inkomsten af denna rörelse betala högre skatt, beräknad efter en annan progressiv skala än andra näringsidkare.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade afgifvits af herr *Söderberg* i Hobborn.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till:

Herr *Söderberg* i Hobborn, som anförde: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som jag genom min motion velat bringa under Riksdagens pröfning, nämligen frågan om att genom beskattning minska konsumtionen af rusdrycker, har redan förut varit föremål för samtal och uttalanden i nykterhetsvänliga kretsar. Detta är ju ett af många erkändt medel för åvägabringande af en dylik minskning; och har jag tänkt mig, att den princip för beskattning af rusdryckshandteringen, som jag genom mitt förslag velat införa, skulle på ett mera direkt sätt träffa idkarna af denna handtering.

Jag vill med ett litet exempel söka att klargöra detta. Om man genom tullafgifter eller genom andra beskattningsformer, såsom maltskatt och dylikt, söker att fördyra dessa varor, så faller denna ökade beskattning ögonblickligen på konsumenterna. Man höjer bara priset på varan i den mån, och kanske litet till också, som den ökade skatten går till; och i många fall kunna dessa näringsidkare just igenom en dylik ökad beskattning kanske rent af göra en vinst. Åtminstone är den möjligheten icke utesluten.

Uti min motion har jag försökt att framhålla en princip, hvarigenom man skulle kunna träffa den utaf näringsidkaren själf deklarerade nettovinsten af denna rörelse. Enligt nu gällande bevillningsförordning äro idkare af rusdryckshandtering jämnställda med öfriga

näringsidkare i samhället. De äga dock, man må hafva hvilken uppfattning som helst om dessa personer, som drifva rusdrycksrörelse, en fördel framför andra näringsidkare därutinnan, att konkurrensen för dem är mindre. Deras yrke kan nämligen icke utöfvas af någon annan än den, som därtill erhållit vederbörligt tillstånd; och det gör, att man på många orter, såväl i städer som isynnerhet på landsbygden, ju ser, hurusom dessa näringsidkare minskas allt mer och mer och bli ett försvinnande litet fåtal.

Hvad innebär då detta? Jo, för att taga ett exempel från Kopparbergs län, som jag tillhör, och där brännvinsminuthandeln blifvit borttagen öfverallt på landsbygden och flyttad till två af länets städer — där har detta medfört, att i den affär, som på detta område bedrifves i städerna Falun och Hedemora, vinsten ökats ofantligt mycket, särskildt under de senaste åren. Häraf tycker jag mig finna, att man på detta område kan se, huru näringsidkare genom ett mycket litet arbete kunna komma upp till en mycket stor förtjänst, och det exempel, som jag i min motion framhållit, visar ju också detsamma. Jag har särskildt framhållit, hurusom en sådan näringsidkare borde vara beskattad vida högre efter den behållna inkomsten än till exempel en fabriksidkare med samma arliga inkomst, ty denne senare får ju ha ett så betydligt mycket svårare arbete och så mycket mera bekymmer för sin näring.

Nu har ju utskottet inte heller ställt sig alldeles afvisande gent emot den tanke, som ligger till grund för motionen, men utskottet har därjämte uttalat åtskilliga betänkligheter med hänsyn till vissa svårigheter, som skulle uppstå genom att bifalla densamma. »Det skulle», säger utskottet, »bli ett afsteg från en af grundprinciperna för gällande skattelagstiftning, och svårigheten att i praktiken anordna en dylik beskattning skulle komma att visa sig mycket stor.» Ja, jag vill icke neka till, att svårigheter skola komma att yppa sig i tillämpningen, särskildt då det förekommer, att denna handtering eller handel är förenad med annan handtering såsom t. ex. fallet är vid hotellrörelse, där det är fråga om både uthyrning af rum för resande, matservering och dylikt. Härtill kommer, såsom det upplystes i utskottet — jag hade icke reda på det förut — att dessa hotellägare icke äro skyldiga att föra handelsböcker. Det anser jag för min del vara en brist, en lucka i vår lagstiftning, som på något sätt måste fyllas. Det är en orimlighet, att en ägare af ett hotell, som kanske har en omsättning på många tiotusental kronor om året, skall vara befriad från bokföringsskyldighet, medan, t. ex. i denna stad, den minsta matvaruaffär såsom varande en öppen bod skall vara skyldig att föra handelsböcker.

Emellertid står det en annan utväg öppen, och det är med tillhjälp af själfdeklarationen. På det sättet skulle man ju kunna få reda på saken. För att visa att detta icke är något löst påhitt af mig, vill jag erinra om hvad som står att läsa i Kungl. Maj:ts proposition till innevarande års riksdag, n:o 18, angående den förhöjda maltskatten, där det på sidan 18 heter: »Hvarje efterskänkande af skattebelopp af förevarande slag måste i visst afseende grundas

*Angående
särskild
progressiv
beskattning af
inkomst för
försäljning af
brännvin m. m.
(Forts.)*

Angående
särskild
progressiv
beskattning af
inkomst för
föreljning af
brännvin m. m.
(Forts.)

å deklaration från den skattskyldiges sida. Till grund för restitution skulle sålunda läggas den af tillverkaren förda bryggjournalen, i hvilken för hvarje brygd antecknas, huru mycket malt användes till hvarje slag af maltdryck». Jag vill framhålla det såsom en parallell till detta. Den där svårigheten tror jag för min del nog, att man skulle kunna öfvervinna; men själfvt säger utskottet, att det skulle vara mycket tvifvelaktigt, huruvida den ökade beskattning af personer, hvilka idka rusdryckshandtering och som motionären torde afse, verkligen kommer att blifva ett vapen i striden mot rusdryckerna. Härtill vill jag säga, att det icke varit hufvudsyftet med min motion att få ökade intäkter till statskassan. Jag inser mycket väl, att det icke kan blifva några afsevärda belopp, men jag har velat föra fram den här tanken såsom varande rättvis, den tanken nämligen, att någon skillnad borde förefinnas mellan beskattningen af den *behållna* inkomsten för dessa näringsidkare och skatten för andra näringsidkare.

Att utskottet ej har något emot själfva saken, därest denna kunde genomföras utan olägenheter, det säger utskottet själfvt i det sista stycket af sitt yttrande, där det heter: »Vid förestående revision af skattelagstiftningen lär ock bli tillfälle att närmare undersöka, huruvida fog kan finnas för stadgande eller åtgärder i den riktning motionären anger, men utskottet har ansett, att man icke bör skrifva till Kungl. Maj:t i detta ärende.» Utskottet har ju sålunda icke ställt sig alldeles afvisande, och inom detsamma framställdes det äfven åtskilliga andra förslag, hvarigenom man skulle kunna något högre beskatta dessa näringsidkare. Så ansågs det t. ex. vara lämpligt att vid utfärdande af bevis rörande utöfvande af denna näring åsätta dessa bevis stämpelskatt. Men då kan man ju häremot anmärka, att en sådan stämpelskatt komme att verka ganska ojämn och kanske också i många fall orättvis. Då stämpelskatten kanske skulle komma att sättas lika hög för en mindre affär som för en större, så torde nog detta förfarande äfven kunna ha sina olägenheter.

Uti den del af tidningspressen, där man upptagit denna sak till behandling, har man äfven framhållit åtskilliga andra synpunkter, som skulle stå i sammanhang med denna motion. Man har nämligen anfört den praxis, som gäller i några af Amerikas förenta stater, nämligen att idkare af rusdryckshandtering göres ansvarig för vissa förseelser, som öfverlastade personer begå. Det är ju också en fråga, som kan tagas under öfvervägande, men, som sagdt, jag har för min del ej ansett mig böra nu upptaga densamma. Jag har endast velat framföra den tanken, att det bör förefinnas någon skillnad i beskattningshänseende mellan dessa näringsidkare och andra i vårt land.

Med anledning af hvad jag sålunda yttrat, och då utskottet ej ställt sig afvisande mot denna sak, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till min motion och afslag å utskottets hemställan.

Herr *Ersson* instämde häruti.

Herr Karlsson i Göteborg: Af hvad den föregående talaren yttrade i början af sitt anförande föreföll det mig som om han velat säga, att han haft för afsikt att uppfinna en sådan skatteform för dem, som idka handel med alkoholhaltiga varor, att dessa näringsidkare skulle ha svårare att öfvervältra skatten på den konsumerande allmänheten, än hvad fallet vore med tullar och andra fördyranden af ifrågavarande artiklar. Jag tror emellertid, att vederbörande skulle kunna finna utvägar att äfven härvidlag låta den konsumerande allmänheten betala kalaset. Det torde vara en själfklar sak, att om man i den ena eller andra formen lägger en beskattning på näringsidkaren, så söker han göra hvad han kan för att undkomma den. Man kan ju vara ense med motionären därom — och det är säkert litet hvar — att med rusdryckshandteringen i allmänhet följa vissa mycket beklagliga verkningar för samhället. Men jag vill hemställa till kammaren, huruvida det icke är så, att frågan om vår inkomstskattelagstiftning visat sig vara mer än tillräckligt svårlöst ändå, utan att man på det området därjämte skulle öfverföra kampen mot rusdryckerna. Ju flera för inkomstskattelagstiftningen främmande element man inför i densamma, dess svårare har man att finna en lösning på frågan. Därför finner jag för min del det vara ett synnerligt opraktiskt tillvägagångssätt att vilja draga in rusdrycksstriden äfven på detta område. Jag ber därför herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag och afslag å motionen.

Angående särskild progressiv beskattning af inkomst för försäljning af brännvin m. m.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner å de under öfverläggningen gjorda yrkandena blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 10.

Föredrogos hvarterda för sig lagutskottets utlåtanden:

n:o 3, i anledning af väckta motioner dels om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vidgad rätt för medlem af svenska kyrkan att därur utträda, dels ock om ändrad lydelse af 4 § i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd; och

n:o 4, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande ändring i 12 kap. 3 § kyrkolagen.

Hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls af kammaren.

§ 11.

Härefter företogs till behandling statsutskottets utlåtande, n:o 21, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till ny rullande materiel för statens järnvägar.

I propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kungl. Maj:t under sjätte hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att för

Angående anslag till ny rullande materiel för statens järnvägar.

*Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

år 1910 till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade järnvägar bevilja ett anslag å 4,000,000 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade järnvägar för år 1910 bevilja ett anslag å 4,000,000 kronor.

Reservation hade afgifvits af herrar *Odelberg*, *Andersson* i Skifarp, *Nylander* och *Odqvist* mot vissa delar af motiveringen.

Efter föredragning af utskottets hemställan begärdes ordet af:

Herr *Nylander*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Till sammans med tre af utskottets ledamöter har jag låtit anteckna mig som reservant mot vissa delar af motiveringen i detta statsutskottets utlåtande, nämligen det uttalande, som utskottet på sidan 5 gjort rörande torfvens användning som bränsle i våra lokomotiv. Såsom denna motivering här är affattad, kan man näppeligen få annan uppfattning än den, att utskottet ställer sig ganska reserveradt, ja, man kan säga ställer sig bestämdt *afvisande* gent emot herr statsrådets och chefen för civildepartementet i statsrådsprotokollet gjorda uttalande, att han har för afsikt att i sinom tid hemställa om föreskrift för järnvägsstyrelsen att låta anordna en del af de godstågslokomotiv, som kunna komma att anskaffas, för eldning jämväl med torf. Detta är ett uttalande, för hvilket man, enligt min mening, borde vara herr statsrådet tacksam, ty det visar, att man inom Kungl. Maj:ts regering hyser varmt intresse för torfeldninsfrågan. Det skulle utan tvifvel ingalunda vara välbetänkt, om Riksdagen nu utan vidare anslöte sig till och godkände utskottets ifrågavarande mening, ty det synes mig, som om man därigenom ingalunda skulle uppmuntra utan snarare i betänkelig grad mota torfindustrien och dess utveckling i vårt land.

Af detta statsutskottets utlåtande finna herrarne, att Kungl. Maj:t den 22 sistlidne januari uppdragit åt järnvägsstyrelsen »att låta verkställa och så fort ske kunde till Kungl. Maj:t inkomma med utredning angående hvilka kostnader skulle åsamkas statsverket dels för en gång och dels årligen, därest genom användande af torf såsom lokomotivbränsle importen af utländska stenkol skulle minskas med 100,000, 75,000 eller 50,000 ton samt i stället inköpas resp. 164,000, 123,000 eller 82,000 ton torf.» Om denna utredning och andra undersökningar rörande lokomotivens eldning med torf, som Kungl. Maj:t lär ha satt i gång, skulle gifva till resultat, att det skulle bli för statsverket fördelaktigt äfven i ekonomiskt afseende att använda torf som lokomotivbränsle, vare sig enbart eller tillsammans med stenkol, och härigenom kolimporten skulle kunna minskas, så vore det väl högst klandervärdt, om icke åtgärder genast vidtoges för lokomotivens omdaning för eldning med torf, särskildt å de statsbanelinjer, i närheten af hvilka erforderlig kvantitet brännstoff redan nu finnes eller kan komma att tillverkas. Utskottet tyckes emellertid vara af annan mening, ty det heter här: »Oberoende af det resultat, som kommer att framgå af ofvannämnda utredning, vore

det mindre välbetänkt att bestämma, det en del af de lokomotiv, som komma att anskaffas för ifrågavarande anslag, skola anordnas för eldning med torf.» Kungl. Maj:t och järnvägsstyrelsen bli härigenom totalt förhindrade att äfven om det skulle visa sig än så fördelaktigt, låta anordna ett enda af dessa 25 lokomotiv så, att eldning jämväl med torf där kan låta sig göra. Detta synes mig långt ifrån riktigt, och jag är fullt förvissad därom, att Kungl. Maj:t vidtager en sådan anordning endast under förutsättning, att den synes kunna medföra nytta och gagn för vårt land.

Nu invänder kanske någon, att detta utskottets uttalande icke lägger hinder i vägen för att omändra gamla lokomotiv och göra dem användbara för torfeldning. Ja, detta är visserligen sant, och jag är förvissad om att, därest så befinnes lämpligt, äfven dylika äldre lokomotiv komma att i detta afseende förändras. Dylika förändringar kunna emellertid ingalunda verkställas gratis, utan äro förenade med åtskilliga kostnader. Men *hvarför* man skall förhindra Kungl. Maj:t att vid beställningen af något af de ifrågavarande lokomotiven söka föreskrifva, att det bör redan från början anordnas för eldning jämväl med torf, hvarigenom ändringskostnader kunna undvikas, kan jag för min del icke förstå.

Utskottet säger vidare: »Det måste anses särskildt tvifvelaktigt, om torf med fördel kan användas till bränsle för någon af de lokomotivtyper, som nu af järnvägsstyrelsen i dess af departementschefen biträdda framställning föreslagits till nyanskaffning.» Jag anser, att utskottet icke bort göra något uttalande i denna sak, ty det är nog rätt vanskligt att fälla ett sådant tämligen bestämdt omdöme i en fråga som denna, hvars rätta bedömande fordrar specialinsikter och särskildt noggranna studier i de olika lokomotivtypernas beskaffenhet. Skulle det framdeles visa sig, att någon af dessa typer, om hvilka järnvägsstyrelsen föreslagit, att de skola vara lika med typerna från åren 1906 och 1907, lätteligen skulle kunna omdanas för torfeldning, så vore det ju rätt förargligt, om Riksdagen nu skulle uttala sig på det sätt, utskottet här föreslagit.

Under de senare åren har Riksdagen som bekant visat synnerligen stort intresse för tillgodogörande af den stora rikedom, som ligger i våra torfmossar, och Riksdagen har sökt att på allt sätt uppmuntra allmänheten att vidtaga åtgärder härför. Så anslogo Riksdagarna 1902, 1905 och 1907 afsevärda belopp för ifrågavarande ändamål. En torflånefond på en och en half million kronor har bildats, medel ha anvisats såväl för upprättande af en torfskola som för anställande af torfingenjörer och torfassistenter, hvilka skola tillhandagå allmänheten med råd och upplysningar. Till följd af dessa statsmakternas åtgöranden har ock en ganska afsevärd torfindustri kommit till stånd i vårt land, och det torde därför numera äfven höra till statsmakternas uppgift att se till, att denna fosterländska industri ej går tillbaka. Den bör fastmera uppmuntras och stödjas, och staten kan ock i betydlig grad göra detta genom att själf, såsom stor afnämare, begagna och använda torfprodukter och såmedels underlätta deras afsättning.

*Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

Ångående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)

Utskottets nu gjorda uttalande synes emellertid, såsom jag förut påpekade, ej gå i denna riktning. Detta uttalande står ock i strid eller åtminstone ej i full samklang med hvad Riksdagen förra året yttrade. Då skref nämligen Riksdagen till Kungl. Maj:t, att »Riksdagen finner det vara af största vikt att torfindustrien utvecklas och att landets ofantliga tillgångar af torfbränsle tillgodogöras för fyllande i så vidsträckt mån som möjligt af landets industris och med ångkraft drifna kommunikationers alltjämt växande behof af bränsle, hvadan Riksdagen vill uttala önskvärdheten däraf att vid statens järnvägars drift torfbränsle måtte vinna större användning än hittills.»

Då jag sålunda, herr talman, befarar, att det uttalande, som utskottet här gjort i tredje stycket af sin motivering, kan vara till skada för de stora nationalekonomiska sträfvanden, som vilja tillvarataga rikedomerna i landets mossar, och då för öfrigt det synes mig alldeles onödigt och obehöfligt, att en sådan motivering i detta utlåtande inflyter, vågar jag anhålla att få yrka,

att kammaren behagade bifalla statsutskottets ifrågavarande utlåtande, men med uteslutande af tredje stycket i utskottets motivering, det stycke, som börjar med orden: »Det resultat, hvartill man genom den sålunda anbefallda utredningen kan komma» och slutar med orden »samt för lokaltåg (i sistnämnda fall lokomotiv utan tender)».

Jag vill på samma gång meddela, att Första Kammaren fattat sitt beslut i fullkomlig öfverensstämmelse härmed.

Häruti instämde herrar *Zetterstrand, Vahlquist, Nilsson* i Skärhus, *Jönsson* i Boa, *Henrikson, Persson* i Borrby, *Johanson* i Mossebo, *Bogren, Carlson* i Herrljunga, *Olsson* i Berg, *Andersson* i Bråborg, *Dahlgren, Andersson* i Helgesta, *Ström* i Transtrand, *Vennersten, Zimdahl, Berglund Odqvist, Bengtsson* i Häradsköp, *Danielsson, Pettersson* i Bjälbo, *Andersson* i Skifarp och *Sandquist*.

Herr Craaford: Herr talman. mina herrar! För så vidt jag funnit, har kungl. järnvägsstyrelsen fem olika utvägar att skaffa sig disponibla medel: För det första genom af Kungl. Maj:t gjorda förskottsmedgifvanden af tillgängliga trafikmedel, såsom till exempel 1,350,000 kronor till fyllande af brist i byggande af Bohusbanan och något öfver 200,000 kronor för samma ändamål till bangårdsanordningar, förnämligast i Stockholm. För det andra genom af Kungl. Maj:t fastställd kostnadsstat med en däri angifven så kallad slopningssumma. För dylika medel har sedan 1900 inköpts för något mer än 7 och en half million kronor rullande materiel. För det tredje genom att förskottsvis lyfta medel för af Riksdagen beviljade, ej påbörjade arbeten och dylika under utförande, för det fjärde genom bokföringsåtgärder, sådana som exempelvis i min motion n:r 11 äro angifna, och för det femte genom af Riksdagen beviljade anslag. Som exempel på det tredje sättet må anföras att på det af Riksdagen beviljade anslaget till Järna—Norrköpings banan ha redan

lyftats 800,000 kronor. Såsom vi alla veta har denna banbyggnad ej ännu blifvit påbörjad. Å anslaget till Badstuträsk—Skollefteå järnväg har lyftats 200,000 kronor. Under maj—augusti 1908 lyftades 2,000,000 kronor å järnvägsbyggnaden Östersund—Ström samt ytterligare å samma anslag den 4 februari innevarande år 400,000 kronor.

För närvarande rör sig frågan om ett direkt anslag af Riksdagen, i det att Kungl. Maj:t begär 4,000,000 kronor till ny rullande materiel för statens järnvägar. Ur kungl. järnvägsstyrelsens motivering framgår med all tydlighet, att detta anslag ej är för närvarande af behofvet påkalladt, utan motiveras såsom lämpligt för mötande af en kommande ökad trafik.

Något särskildt motiv ur lokomotivsynpunkt, för att den kommande trafikökningen skulle gå i den riktning, som kungl. järnvägsstyrelsen förespar, framgår dock ej af motiveringen.

Hvad särskildt lokomotiv för tunga snälltåg beträffar, så är den nog förklarlig, enär styrelsen under de senast gångna åren ökat denna tågvikten så, att vi väl antagligen här i landet slagit rekord i afseende på förhållandet mellan vagnarnes och personernas vikt.

Enligt 1906 års underdåniga berättelse till Kungl. Maj:t, sid. 68, kolumn 2, utgjorde antalet personlokomotiv, medeltal i tjänst, 232 st. och bränsleförbrukningen i ton kol var 151,485. Enligt 1907 års berättelse, samma sida och kolumn, utgjorde lokomotivantalet i tjänst tre flera eller 235 st. med en kolförbrukning af 169,318 ton, således en ökning i kolförbrukning om cirka 18,000 ton eller efter 15 kronor per ton en utgiftsökning om cirka 270,000 kronor. Tages hänsyn till vagnaxelkilometertalet, sid. 67 i 1906 och 1907 års berättelser, och samma siffror hänföras till 1000 vagnaxelkilometer, sid. 71, så uppstår med samma kolpris en direkt ökad utgift af 180,000 kronor, antagligen till följd af den ökade tågvikten för persontrafik.

Häraf framgår osökt frågan, om det ur trafiksynpunkt kan anses ekonomiskt att framföra vår persontrafik i tåg med samma vikt och hastighet, som vi nu hafva, eller om lättare och tätare tåg vore att föredraga. Alltså finner jag frågan om tunga snälltågslokomotiv ännu ej vara utredd.

I samband med frågan om anskaffande af flera lokomotiv och vagnar till statens järnvägar, kan jag ej underlåta att bemöta generaldirektör Pegelows yttrande i Svenska Dagbladet af den 29 januari 1909, däri generaldirektören påstår, att jag i min motion, n:o 11, angående statens järnvägars bokföringssystem skulle sagt, att tåg-tjänsttimmarne för statens lokomotiv voro 2 timmar 39 minuter per dygn, och att jag därvid förbisett deras arbete i stations- och reservtjänst.

Vid motionens riktiga genomläsande torde en hvar finna, att jag sagt, att lokomotivens *nyttiga* tågarbete är 2 timmar 39 minuter i medeltal per dygn. Af den bifogade tabellen framgår äfven, att stationstjänsten kräft 2 timmar 44 minuter samt reservtjänsten 1 timme 23 minuter, allt per dygn, hvilka tider tillsammans med den nyttiga tåg-tjänsten göra 6 timmar 46 minuter enligt 1905 års sta-

Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)

tistik. Generaldirektör Pegelow uppgifver detta sammanlagda lokomotivarbete för 1907 till 6 timmar 56 minuter, hvadan alltså våra beräkningsgrunder fullkomligt öfverensstämma.

Skillnaden är endast den, att jag framhållit det nyttiga tågarbetet, enär stations- och reservtjänsten gifvet hör till omkostnadskonto och kan på olika sätt skötas.

Skulle nu kungl. järnvägsstyrelsen kunna ordna sin trafik så, att den *nyttiga* tågtjänsten, som år 1907 utgjorde 2 timmar 45 minuter i medeltal per dygn ökades endast med 10 minuter till per lokomotiv per dygn, skulle dragkraften ökas med cirka 6 procent, eller statens järnvägar skulle erhålla 46 lokomotiv gratis, alltså 21 flera än de nu begärda, hvarför jag fullständigt instämmer i kungl. styrelsens motivering, att behof af nya lokomotiv ur trafiksynpunkt ej förefinnes.

I generaldirektörens promemoria till statsutskottet ber jag få framhålla ett par synpunkter.

Skillnaden mellan inkomsterna 1906 och 1908 var cirka 4,200,000 kronor eller en ökning om cirka 7 procent, under det att samtidigt enligt samma promemoria personalen ökades med 12 procent eller 2,800 personer. Denna personalökning kan väl ej stå i rimlig proportion till det ökade arbetet, så mycket mera som inkomstökningen på trafiken från 1907 till 1908 endast var cirka 220,000 kronor, under det att samtidigt personalökningen uppgick till något öfver 1,000 personer.

I Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning för den 13 dennes, hvilken väl får anses som officiös i järnvägsfrågor, då dess styrelse har äran räkna statsbanechefen som ledamot, beräknas denna personal kosta 1,400 kronor per man, hvilket i detta fall skulle göra 1,400,000 kronor. Granskar man däremot generaldirektörens promemoria till statsutskottet, finner man, att den hufvudsakligaste personalökningen faller inom maskinafdelningen, och torde den därför enligt gällande stat få beräknas något högre eller till minst 2,000 kronor per man, eller för 1,000 personer 2,000,000 kronor.

Alltså, för en ökad inkomst af 220,000 kronor en personalökning på 2 millioner!

Det allmänna samtalsämnet i landet är statsbanornas dåliga resultat. Skillnaden mellan inkomster och utgifter har gått ned från att 1906 vara omkring 18 miljoner till endast 7 miljoner 1908. Som orsak pekas alltid på personalens stora löneförhöjning. Men då ett ökad transportarbete, resulterande i cirka 200,000 kronors inkomstökning, kräfver en personalökning på 1,000 personer med en kostnad af 2,000,000 kronor, kan väl ej detta läggas personalen till last, utan bör väl rätteligen tillskrifvas ledningen, om hvars kostnadsstat märkvärdigt nog ej ofta ordas. Men i sinom tid blir väl äfven denna reviderad ur synpunkten: *personantal*.

Ur kungl. järnvägsstyrelsens framställning om nu föreliggande anslag till rullande materiel framgår, att vår verkstadsindustri är i ett sådant läge, att den ej borde undandragas beställningar på rullande

materiel. Detta synes mig vara det enda skälet för bifall till det begärda anslaget.

Men då vid statens järnvägar enligt tabell H. a. i järnvägsstyrelsens underdåniga berättelse år 1907 ett stort antal lokomotiv af äldre typer företinnas, som förbruka omkring 100 procent mera i bränsle och 100 procent mera i reparationskostnader än de moderare lokomotivtyperna, och som utan tvifvel bidragit till, att medelsiffran för reparation och revision från 1905 till 1907 stigit från 3 timmar 56 minuter till 4 timmar 10 minuter i medeltal per dygn, så synes mig, att det vore högst nödvändigt, att en utredning om en *utrangering*, baserad på bränsleförbrukning och reparationskostnad, borde göras.

Våra lokomotiv användas så, att den tid de stå inställda på verkstadsgårdarna till reparation och revidering, är längre än den tid de användas i nyttigt tågarbete. Detta *kan* icke vara den rätta proportionen.

En utredning bör därför göras som skulle afse, att besparingen i bränsle och reparationskostnad skulle betäcka ränta och amorteringskostnad å en eventuell större nybeställning. Läte statens nybeställning hänföra sig till femårsperioder, skulle de kunna blifva till *verkligt* gagn för vår verkstadsindustri, hvarvid också fabrikanterna blefvo satta i tillfälle att kunna afgifva fördelaktiga offerter.

Hur det förhåller sig med statens järnvägars vagnpark, har jag ej haft tillfälle att ingående granska, men tror jag mig ej säga för mycket, om jag skulle våga draga i *tvifvelsmål*, att densamma på alla bästa sätt utnyttjas.

Äfven denna del af den rullande materielen bör betydligt fördelaktigare för alla parter kunna beställas i femårsperioder.

Då alltså denna fråga enligt mitt förmenande ej kan annat än vinna på en närmare utredning och då en sådan bör kunna med lätthet af kungl. järnvägsstyrelsen medhinnas och ingifvas till Kungl. Maj:t före innevarande års Riksdags afslutning, får jag, med tillstyrkande af anslaget af 650,000 kronor till nya malmvagnar, yrka afslag beträffande anslaget å 3,350,000 kronor till ny rullande materiel.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Den siste talaren ytttrade sig på ett sådant sätt, att jag verkligen är mycket tveksam, om jag skall besvara hans yttrande, och det bästa vore nog att icke göra detta, enär mycket, ja större delen, af hvad han anförde, icke tillhörde ämnet. Han kom dock till sist till ämnet och yrkade afslag å större delen af den gjorda framställningen om beviljande af medel för anskaffande af ny rullande materiel. Jag hemställer till herrarne, huru pass klokt detta yrkande kan vara, då järnvägsstyrelsen behöfver materielen och man vet att under en lång följd af år beställningar gjorts för betydligt större summor än dem, det nu är fråga om, under förlidet år ända till 6 miljoner kronor.

Det var emellertid egentligen torffrågan, som uppkallade mig. En talare, herr Nylander, yttrade, att utskottet ställt sig reserve-

Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)

Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)

radt, ja, till och med som motståndare till eldning med torf å våra lokomotiv, och han sade sedan i fortsättningen: »Det ser ut som om utskottet vill motarbeta eldning med torf å våra lokomotiv.» Jag kan säga den högt ärade kamraten från utskottet, att detta är en fullständig missuppfattning. Men innan vi vilja, att järnvägsstyrelsen skall köpa de dyrbara lokomotiv, till hvilkas anskaffande det nu är ifrågasatt att bevilja medel, vilja vi också, att de experiment, som under flera år pågått, skola vara åtminstone så pass fullbordade, att man något så när löst det problem, vi alla önska dessförinnan må varda löst, så att vi kunna bedöma, hurvida lokomotiven, därest de skola inrättas för torfeldning, blifva till någon nytta eller icke. Herrarna veta lika väl som jag, att järnvägsstyrelsen den ena gången efter den andra fått sig ålagdt att experimentera med torfeldning. Jag har i detta afseende förskaffat mig uppgifter, hvilka emellertid äro alltför vidlyftiga för jag skulle kunna besvara herrarne med en uppläsning af dem, och jag skall därför endast be att få uppläsa ett uttalande, som jag fått såsom svar på några frågor. Det är endast ett par sidor, och jag tror icke, det kommer att trötta herrarna utan snarare, att det skall intressera att få höra detta efter ingående undersökningar, utredningar och noggrant bepröfvande gjorda uttalande.

Försöken med torfeldning, heter det, å lokomotiv — detta är järnvägsstyrelsens ord — påbörjades egentligen år 1902. År 1903 erhöll järnvägsstyrelsen Kungl. Maj:ts nådiga befallning, att i den mån sådant kunde utan afsevärd ekonomisk förlust äga rum, låta i största möjliga utsträckning fullfölja den redan påbörjade användningen af torfbränsle till eldning å godstågslokomotiv och därom afgifva rapport samt att låta anställa försök med eldning med torfbränsle i väntsalar och öfriga lägenheter vid statens järnvägar och inkomma med underdånig anmälan rörande utgången af de försök, som med anledning häraf komme att anställas. På grund häraf annonserade järnvägsstyrelsen i augusti 1903 om upphandling af torf, och har sådan upphandling skett hvart och ett af de följande åren med undantag af år 1907, då inga anbud erhöles på grund af, att den regniga sommaren omöjliggjort torftäkten. De upphandlade kvantiteterna torf framgå af en bifogad tabell, — som jag ber att få uppläsa i sammanhang med denna punkt. Den är af följande lydelse:

Uppgift rörande Kungl. Järnvägsstyrelsens upphandling af torf under åren 1903—1908. (Leveranserna afse perioden oktober det ena året till och med september det följande året.)

*Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

År	Erbjuden mängd ton	Refuserad mängd		Kontraherad mängd ton	Levererad mängd ton
		ton	orsak till förkastandet		
1903	25,650	15,450	olämpligt leveranssätt, underhållig kvalitet eller för högt pris.	10,200	9,200
1904	26,650	17,350	underhållig kvalitet eller för högt pris	9,300	8,300
1905	21,315	15,215	underhållig kvalitet eller för högt pris	6,100	5,600
1906	12,500	5,000	underhållig kvalitet eller för högt pris	7,500	1) 5,000
1907	—	—	inga anbud erhöles; i följd af den regniga sommaren kunde icke torr torf åstadkommas, enligt torffabrikanternas egen uppgift	—	—
1908	6,500	3,200	för högt pris	3,300	leverans pågår under 1909

Vid pröfning af anbudens antaglighet i fråga om pris hafva torfslagets värde och gällande stenkolspris legat till grund, och en öfverbetalning af högst 5 procent medgifvits.

Den 15 februari 1909.

*Kungl. Järnvägsstyrelsen, Maskinbyrån.
Byrådirektören.*

Vidare heter det i punkt 2:

»Torfeldning å lokomotiv har företrädesvis förekommit å tredje distriktet (Skåne och Småland) men äfven på andra distriktet (Västergötland). Torf erhålles numera endast från en fabrik belägen vid Landvetter. En anläggning vid Falköping och en vid Fagersanna levererade under första året torf, men båda afsätta nu sin torf till enskilda. I öfriga distrikt har däremot i brist på torfanbud icke förekommit någon torfeldning å lokomotiv utom år 1904 i mycket liten omfattning å första distriktet (i Södermanland).

1) Leveranser af 2,500 ton uteblefvo. Orsaken därtill var, att torffabrikanternaingo i följd af de stegrade kolpriserna högre pris från enskilda förbrukare än de pris, till hvilka de åtagit sig leverans till statens järnvägar.

Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)

Sedan år 1903 har torf användts för eldning i väntsalar och expeditjonslokaler å samtliga distrikt och användes fortfarande, då torf kan erhållas.

De lokomotiv, som användts vid torfeldningen, äro företrädesvis godstågslokomotiv af lättare modell af typen Litt. KD, samt i mindre omfattning blandade tågs lokomotiv af typen Litt. T. Någon förändring med lokomotiven har icke förekommit och ej heller behöft vidtagas utom att tendrarnas bränslorum för lokomotiven Litt. KD blifvit något ökadt. Vid torfeldningen har torfven uppblandats med minst lika viktsdel engelska stenkol. Användningen af enbart torf eller torf med mindre tillsats af kol skulle medföra alltför stor minskning i lokomotivens dragförmåga och hastighet.

År 1900 fick numera byrådirektören Wirgin i uppdrag att i samband med en utrikes studieresa taga reda på, i hvilken omfattning torfeldning å lokomotiv förekom i Bayern. Det konstaterades då, att torfeldningen minskats mer och mer och då förekom endast för att bereda marknad för en torftillverkning, som utgjorde en viss orts befolknings enda lifsupphälle, och att torfuppköpen sålunda voro att anse som ett slags nödhjälpsarbete.

År 1906 gjorde järnvägsstyrelsen en förfrågan angående användningen af torf till lokomotivbränsle till holländska statsbanorna, till ett privat holländskt järnvägsbolag, till oldenburgska statsbanorna och till bayerska statsbanorna. Af svaren på dessa förfrågningar framgick, att torfeldning aldrig förekommit vid de tillfrågade holländska järnvägarne, att den sedan omkring 20 år upphört vid de oldenburgska järnvägarne utom till *uppeldning* af lokomotiven och att den ännu förekom vid de bayerska statsbanorna, hvarest under åren 1901—1904 förbrukats i medeltal 8,400 ton. Denna torf hade blandats med ungefär samma viktsmängd stenkol.

Säsom af bifogade tablå framgår har torfven överbetalats med intill 5 procent af dess värde i förhållande till engelska stenkol. För att få betalningen att så nära som möjligt motsvara det kontraherade priset, har detta bestämts att gälla för torf med 25 procent vattenhalt, och hafva i likvideringen afdrag resp. tillskott till kontraktspriset blifvit gjorda, allt eftersom torfvens vattenhalt varit högre eller lägre än 25 procent. För bestämmande af vattenhalten uttagas emellanåt vid leveranserna torfprof, hvilka analyseras. I kontrakten har järnvägsstyrelsen förbehållit sig att få inställa torfmottagningar, när vattenhalten öfverstiger 30 procent. Emellertid har det icke kunnat förhindras, att torf ofta levererats med betydligt mer än 30 procent vatten, och största svårigheten med torfeldning å lokomotiv sammanhänger just därmed, att det visat sig svårt att erhålla torf, som med afseende på vattenhalten uppfyllt kontraktets bestämmelser. I den omständigheten att järnvägsstyrelsen måste fästa afseende vid torfvens vattenhalt torde ligga närmaste förklaringen till, att torffabrikanterna icke finna med sitt intresse förenligt att leverera torf till statens järnvägar. Så snart tillfälle till afsättning inom orten finnes, föredrager man att där afsätta sin torf. Det torde också böra påpekas, att, om kontrollen vid torf-

leveranserna göres så effektiv, som önskligt vore, så bidrager kostnaden härför till att i någon mån fördyra torfeldningen».

Herrarne finna häraf hvad järnvägsstyrelsen säger i denna fråga. Styrelsen har gjort, hvad på den ankommer för att verkställa sina experiment och lösa det problem, som den i likhet med utskottets ledamöter och, därom är jag förvissad, hvarje ledamot af denna kammare så innerligt gärna skulle se löst, så att vi kunde få bränsle af eget förråd och icke behöfva vända oss till England eller någon annan stat för inköp af stenkol. En hvar af oss önskar utan tvifvel vinna detta mål, men jag är förvissad om att såväl utskottet som järnvägsstyrelsen känner det ansvar, som medföljer skyldigheten att på bestämd tid föra fram tågen, så att de icke klicka. Finge vi göra på samma sätt som t. ex. uti Finland, där de elda med ved, vore det, synes det mig, det enklaste sätt i världen att elda med torf och ved, men härmed tror jag icke herrarne skulle nöja sig. För egen del skulle jag nog nöja mig med, att tågen försinkades eller annan timma och till och med flera, men den stora allmänheten, tidningspressen och posten tror jag icke skulle åtnöja sig därmed. Vi äro bortskämda här i landet och önska att den nuvarande ordningen bibehålles, nämligen att tågen och posten skola komma fram så fort som möjligt.

De uttalanden, som min ärade utskottskamrat gjort, synas mig vara af den beskaffenhet, att jag icke kan godkänna dem, då han säger, att man icke vill att torf skall användas till eldning å våra lokomotiv. Jo, det vill man visst det, ingenting hellre än detta. Men herrarne förstå nog, att skälet, hvarför utskottet kommit med denna enkla motivering, ligger i, att man icke velat förhastiga sig utan gifva regeringen och järnvägsstyrelsen något anstånd att, på sätt Kungl. Maj:t anbefallt, utreda frågan först. När detta skett och tidpunkten befunnits lämplig, är det såväl Kungl. Maj:ts som järnvägsstyrelsens skyldighet att ingripa. Kan målet vinnas på den korta tid, som återstår, tills lokomotiv beställas, är det gifvet, att såväl utskottet som Kungl. Maj:t och järnvägsstyrelsen få sin vilja fram. Men innan dess vågar jag påstå, att det skulle vara en stor förlust att köpa dyrbara lokomotiv, icke ett utan kanske flera, för att verkställa de experiment, som nu äro i fråga. Utskottet har i detta fall varit lika besinningsfullt — jag erinrar min granne, herr Nylander, därom — som utskottet var, då det var fråga om inköp af vattenfall. Utskottet sade då: vi vilja pröfva hvarje aftal, som Kungl. Maj:t och järnvägsstyrelsen uppgöra angående inköp af vattenfall. Vi önska, att aftalet uppgöres endast preliminärt, och att det icke lämnas åt vederbörande att definitivt bestämma om inköp af vattenfall. Litet hvar af herrarne, tror jag, ha gjort sig förvissade om, att den frågan blifvit behandlad sålunda, att de inköpta vattenfallen blifvit dyrare efter de hastiga inköpen än hvad de bort blifva, och jag befarar, att det kan komma att stå oss för dyrt äfven nu, om man ej får tid till att vinna erfarenhet först.

Det är från denna synpunkt statsutskottet sett frågan, och jag ber verkligen herrarne att tänka mera än en gång på denna sak,

*Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

innan den afgöres på annat sätt än i öfverensstämmelse med utskottets hemställan. Jag kan icke finna annat än att försiktigheten manar en härtill. Kungl. Maj:t äger enligt mitt förmenande rättighet att handla så, som Kungl. Maj:t anser sig böra för att lösa problemet med torfeldning och har för detta ändamål att vidtaga anordningar och förändringar med gamla lokomotiv och något annorlunda än under förra tiden. Hittills har man experimenterat med gamla lokomotiv och detta, som herrarne hörde, alltsedan 1903. Några nya metoder för torfeldning med de äldre lokomotivens ändring göras.

I går talade jag om denna sak med en utskottskamrat från Första Kammaren, generalkonsul Fränckel. Han nämnde, att under den tid han var maskiningenjör vid statens järnvägar ställde han sig själf upp på lokomotivet och eldade med torf vecka efter vecka för att söka ernå ett godt resultat. Men oakadt han brukade mycken energi, lyckades det honom icke.

När man hör, att experimenten gått så inom landet, och att man utomlands, dit man skickat sakkunniga personer för att studera frågan, icke heller lyckats lösa problemet, då må man icke förundra sig öfver, att utskottet velat tänka sig för mer än en gång, innan det kunnat tillråda inköp af så dyra lokomotiv, som det här är fråga om, och använda dem för torfeldning.

Med stöd af hvad jag sålunda anført, ber jag att få yrka bifall såväl till utskottets hemställan om anslag som till dess motivering.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Jag vågar antaga, att det icke förvånar vare sig kammaren eller herr Crafoord, om jag säger, att jag icke är beredd att på rak arm besvara de anmärkningar, som framställdes i hans anförande. Sedan det blir tillgängligt i tryck, skall jag emellertid ägna detsamma den största uppmärksamhet och underkasta det en omsorgsfull granskning.

Om jag fattade honom rätt, så yrkade han afslag å Kungl. Maj:ts proposition på den grund, att han ansåg, att inköp af rullande materiel för statens järnvägar borde ske för femårsperioder, och han förmenade, att det skulle gå mycket väl för sig att få en utredning härom verkställd under innevarande riksdag. Jag förmodar, att han menade, att en ny proposition då skulle kunna framläggas, men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att, om Riksdagen nu afslår Kungl. Maj:ts begäran om anslag till rullande materiel för år 1910, frågan därmed är afgjord, och att någon ny proposition då icke kan komma till denna Riksdag.

Därjämte ber jag få begagna tillfället att med anledning af åtskilliga uttryck och vändningar i den ärade talarens anförande säga något, som jag hoppas icke skall missförstås. Det är ju mycket bra och mycket lämpligt, att ett ämbetsverk blir utsatt för en ständigt vaken kritik, och det är säkerligen synnerligen behöfligt i fråga om ett sådant verk som statens järnvägsstyrelse, som har att göra med en så ofantligt stor och så svår förvaltning. Men vi

skola komma ihåg, mina herrar, att det knappast förflutit ett år, sedan denna ställdes under ny ledning, sedan Kungl. Maj:t och Riksdagen för densamma fastställde nya arbetsmetoder och nya former. Utan att på något sätt vilja protestera mot att en saklig och skarp kritik framställes, ber jag dock med anledning både af detta anförande och äfven af en del anmärkningar, som varit synliga i pressen, att få hemställa till kammaren, om det icke vore klokt att låta denna nya ledning någon tid arbeta, innan man om densamma faller ett afgörande omdöme. Rom byggdes icke på en dag, som det heter, och det är sannerligen icke något lätt arbete järnvägsstyrelsen har sig förelagdt.

Jag ber därefter att få vända mig mot utskottet och herr Sjö. Jag får verkligen säga, att det förefaller mig som om herr Sjö i sin argumentation icke tagit mycken hänsyn till hvad som i själfva verket står i utskottsbetänkandet. Utskottet erinrar nämligen om, såsom redan herr Nylander nämnt, att Kungl. Maj:t den 22 januari i år uppdragit åt järnvägsstyrelsen att verkställa en utredning om hvilka kostnader skulle åsamkas statsverket dels för en gång och dels årligen, därest 100,000, 75,000 eller 50,000 ton utländsk stenkol skulle i lokomotiveldningen ersättas af fullgod inhemsk torf. Och sedan utskottet gjort denna erinran, säger det: »Det resultat, hvartill man genom den sålunda anbefallda utredningen kan komma, måste gifvetvis tillmätas en väsentlig betydelse vid bedömandet af frågan, huruvida det får anses vara ekonomiskt fördelaktigt att i mera vidsträckt omfattning använda torf såsom lokomotivbränsle.»

Detta uttalande kan naturligtvis icke betyda annat än att utskottet anser, att den frågan, huruvida det är ekonomiskt fördelaktigt att använda torf som lokomotivbränsle, bör vara afgörande för frågan i dess helhet. Med anledning därpå vill jag framhålla, att härutinnan nog förefinnes en viss skiljakthet mellan Kungl. Maj:ts och utskottets uppfattning. Utredningar om huruvida det må vara ekonomiskt fördelaktigt att vid lokomotiveldning använda torf behöfva icke verkställas, ty sådana ha redan framlagts af järnvägsstyrelsen. Men en tvist har under senare år uppkommit mellan järnvägsstyrelsen och torffabrikanterna, huruvida dessa utredningar lämnat riktiga resultat. Särskildt anse torffabrikanterna, som se saken mera optimistiskt, att järnvägsstyrelsen beräknat fraktkostnaderna för högt, och härom har en mycket hetsig strid först både i skriftväxling inför Kungl. Maj:t och i pressen.

Kungl. Maj:t har däremot den uppfattningen, att det icke ligger någon särskild vikt uppå att just nu slita den tvisten. Äfven om järnvägsstyrelsen har rätt, äfven om det skulle så vara, att det i allmänhet icke är ekonomiskt fördelaktigt att använda torf framför stenkol, så anser Kungl. Maj:t, att det kan tagas i öfvervägande, huruvida icke sådana politiskt ekonomiska skäl härför kunna anföras, att man likväl bör använda torf. Det är klart, att det är en stor sak för oss, om vi i större omfattning kunna göra oss oberoende af utländsk stenkol, som exempelvis i händelse af krig helt enkelt kan undanhållas oss. Det är äfven en viktig sak att syssel-

*Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)

sätta svenska arbetare och att gifva svenskt kapital placering inom landet. Skulle nu detta icke kunna ske, såsom järnvägsstyrelsen vill göra gällande, utan en viss uppoffring, då bör man taga i öfvervägande, hur stor denna uppoffring kan vara. Enligt min mening bör man icke ställa frågan så, som utskottet gör, nämligen att, om det blir en uppoffring för staten, man icke bör använda torf som bränsle. — Jag hör herr Sjö begära ordet. Han vill måhända förklara, att detta icke är utskottets mening. Men så står det i alla fall uti betänkanudet, och mot ett sådant uttalande vill jag reagera.

Jag vill naturligtvis icke påyrka, att staten skulle kosta på hvad som helst för att man vid statens järnvägar skall elda med torf. Men en uppoffring för ändamålet anser jag man dock borde kunna underkasta sig.

Samma tanke, som legat till grund för statsutskottets uttalande i denna del, synes ha varit bestämmande, då utskottet förklarar mitt uttalande till statsrådsprotokollet, hvarmed jag velat göra ett förbehåll för ett eventuellt apterande utaf några af dessa nya lokomotiv jämväl för torfeldning vara »mindre välbetänkt». Detta omdöme fotar utskottet på den förklaringen, att torf icke med fördel kan användas för de lokomotivtyper, som det här är fråga om. Det där är nu ett mycket, jag skulle vilja säga, tvärsäkert omdöme, det är ett omdöme, som förutsätter teknisk kunskap och som naturligtvis hvarken jag eller de flesta af er, mina herrar, kan vara i besittning af. Jag vet ock, att det fällt af statsutskottet på grund af inhämtade upplysningar från järnvägsstyrelsen eller någon dess tjänsteman; och jag vill med anledning däraf hemställa, om det icke, särskildt i en fråga, där det är af så ytterligt stor vikt, att ett godt samarbete råder mellan Kungl. Maj:t och Riksdagen, skulle vara fördelaktigt, att utskotten, i stället för att inhämta upplysningar af underordnade tjänstemän i ämbetsverken och lägga dem till grund för sina utlåtanden, använde den i § 46 riksdagsordningen anvisade utvägen. då utskotten ville ha några upplysningar. Det är ju möjligt, att Kungl. Maj:t och departementschefen kunna visa utskotten på någon annan synpunkt än den, som varit ledande för de underordnade tjänstemännen.

Men särskildt i detta fall hade det varit önskligt, om så skett, eller åtminstone om regeringen fått någon underrättelse om utskottets tankar, därför att jag då hade varit i tillfälle att skingra ett missförstånd, till hvilket jag i viss mån, jag erkänner det, själf gifvit anledning på grund af en viss knapphet i statsrådsprotokollet, denna föranledd däraf att det icke föll mig in, att denna sak skulle uppväcka motstånd.

Förhållandet, mina herrar, är ingalunda, som utskottet uppper, att departementschefen »biträdt» järnvägsstyrelsens framställning om hvilka lokomotivtyper skola anskaffas. Jag har icke biträdt, utan endast refererat hvad järnvägsstyrelsen sagt och ingenting annat.

Vidare är förhållandet, såsom herr Crafoord mycket kraftigt betonade, att här icke föreligger något trängande trafikeringsbehof,

som ovillkorligen just nu påkallar anskaffandet af lokomotiv af dessa typer. Sålunda vore det ingen skada, om man läte några af dem göras äfven för eldning jämväl med torf och göras af annan typ, ifall, som utskottet säger, de typer, som här äro omnämnda, icke äro lämpliga.

Nu är förhållandet det, mina herrar, att samtidigt med att Kungl. Maj:t uppdrog åt järnvägsstyrelsen att göra den utredning, om hvilken jag nyss nämnt, så fick Kungl. Maj:t anledning att göra en annan utredning. Under striden mellan järnvägsstyrelsen och torffabrikanterna framhölls från de sistnämndes sida med mycken styrka, att järnvägsstyrelsen ej lagt sig vinn om att söka åstadkomma moderna förändringar i fråga om de lokomotiv, som skulle användas för eldning med torf och torfblandningar, och det framhölls, att sådana förändringar, mycket effektiva sådana, hade gjorts dels i Ryssland och dels i Amerika. I Amerika — herrarna hafva förmodligen sett uppgift därom i pressen — hafva dessa förändringar icke afsett att möjliggöra eldning med torf utan med ett annat mindrevärdigt bränsle, nämligen lignit. Man använde härvid särskildt konstruerade lokomotiv, hvilka varit så dugliga, att de kunnat användas för framförande af snälltåg. Då ansåg jag det alldeles nödvändigt att söka utreda den frågan: är det verkligen så, att man i dessa länder vunnit så mycket större effektivitet genom att göra särskilda lokomotiv för torf och torfblandning? Därför uppdrog Kungl. Maj:t åt två särskilda personer med synnerlig sakkunskap, en i Ryssland och en i Amerika, att tillse, huruvida man i dessa länder använde särskilda anordningar vid torfeldning. Då nu frågan om rullande materiel föredrogs, ansåg jag det vara lämpligt att så att säga reservera mig för det fall, att denna utredning skulle gå i den riktning, som torffabrikanterna sagt. I så fall ville jag hafva fria händer att beställa några lokomotiv af denna typ.

Nu säger herr Sjö, att utskottets skäl endast äro förestafvade af försiktighet — man vill hindra Kungl. Maj:t att gå oförsiktigt till väga. — Vill verkligen kammaren, vill verkligen Riksdagen betaga Kungl. Maj:t förnågan att taga initiativ i en sådan fråga som denna? Vill utskottet, som förklarar, att det ej visste, huruvida det vore ekonomiskt fördelaktigt att använda torf, vill detta utskott förhindra Kungl. Maj:t att undersöka, huruvida genom särskilda anordningar på lokomotivet ekonomiskt fördelaktiga resultat kunna åstadkommas? Jag kan ej förstå en sådan försiktighet; jag kan ej förstå nödvändigheten i någon mån af ett dylikt uttalande! Men det skulle göra mindre, om icke bakom detta låge något, som gör, att det beslut kammaren i denna fråga kommer att fatta är af den allra största vikt och i sista hand afgörande för torffrågans öde här i landet. Och det är dock Riksdagen själf, som tagit upp denna fråga; den har omfattats med verklig entusiasm här i kammaren. Är efter år har Riksdagen sökt drifva fram den; senast sistlidna år, 1908, har Riksdagen sökt påskynda dess lösning och inskräpa hos Kungl. Maj:t vikten af att göra någonting i öfverensstämmelse med Riksdagens önskningsar. När nu jag tillrådde Kungl. Maj:t att

*Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

vidtaga de här åtgärderna, då lefde jag i den föreställningen, att Kungl. Maj:t vidtagit åtgärder, som stode i allra närmaste öfverensstämmelse med de önskemål, som man inom Riksdagen och inom denna kammare är efter år omfattat. Amnar Riksdagen, ämnar kammaren göra statsutskottets uttalande till sitt, då har jag haft orätt — men då har icke heller Riksdagen i själfva verket hyst nu antydda önskingar. Då bör den undersökning, som kan komma i fråga, läggas på ett helt annat sätt och ha ett annat syfte. Den bör endast gå ut på att undersöka, huruvida järnvägsstyrelsens beräkningar i fråga om det ekonomiska resultatet af torfvens användning äro riktiga eller icke. Och bevisa de sig vara riktiga, så att det icke är ekonomiskt fördelaktigt att använda torf, då, ifall nämligen Riksdagen delar utskottets uppfattning, bör torffrågan, för så vidt den rör frågan om torfvens användning för statens järnvägars lokomotiv, afskrifvas, afföras från dagordningen, och det en gång för alla, och Riksdagen bör hafva klart för sig, att Kungl. Maj:t då icke vidare skall taga något ansvar med afseende å den frågans behandling.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Herr civilministern nämnde i början af sitt anförande, att det torde vara lämpligast att vänta med att rikta kritik mot järnvägsstyrelsen, tills den hunnit blifva något mera »varm i kläderna» — den rörde sig ju nu under nya former —; detta var åtminstone meningen med hans ord. För min del undrar jag, om det icke vore lika lämpligt att kritisera denna styrelse, innan den blifvit för gammal i synden, så att denna hunnit ingro sig så starkt, att det blir svårt att komma därifrån.

I hvarje fall, när Riksdagen nu skall bevilja anslag till rullande materiel, förefaller det mig icke vara ur vägen att något se till, hurudan användningen varit af föregående anslag, och om det framkommit något, som gör, att man kan anse, att dessa anslag ej blifvit på bästa sätt använda, för att till äfventyrs rättelse i framtiden må kunna ske. Och jag ber äfven att få framhålla, att, då man ser efter, huru föregående anslag hafva användts, riktar man sig därmed icke mot den nya järnvägsstyrelsen, utan vissa personer därinom, ity att inom densamma såsom ansvarige för dessa beställningar af rullande materiel sitta samma personer nu som suttit där sedan många år tillbaka.

Jag anser mig föranlåten att påpeka särskildt ett par saker, som icke kunnat undgå att väcka en viss uppmärksamhet. Det började tagas i bruk under förra året — år 1908 — ett antal lokomotiv — litt. S — som voro beställda för att gå i lokaltrafik för tyngre lokaltåg, hvilka gå på en sträcka af 60—70 kilometer. Det visade sig emellertid vid bruket af dessa maskiner att en del af dem voro oändamålsenliga, ity att de icke voro lämpliga för det ändamål, för hvilket de blifvit beställda. Felet med dessa S-lokomotiv var, att vattenbehållaren var för liten, hvarför vattnet icke räckte till för den sträcka de skulle gå, och därjämte funnos andra

fel af den beskaffenhet, att lokomotiven i fråga måste betraktas som olämpliga för det afsedda ändamålet. De hafva därför fått tagas i bruk för kortare sträckor — 30—40 km. Men då blef emellertid följden, att de för detta ändamål blefvo synnerligen dyra — de voro ju afsedda för annat ändamål — de befunnos dyra på den grund, att de, som man säger, »äta» så olyggligt mycket kol — 20 procent mera kol än de typer, som förut gått på dessa kortare sträckor; och då blir det ju ganska lätt att räkna ut hvad detta betyder i ekonomiskt afseende, då man tager i betraktande, att hvad som kräfvos mer är 800 à 1,000 kg. stenkol per dag — alltså omkring 1 ton — och priset är ju 15 kr. per ton.

Äfven ber jag att få framdraga såsom karakteristiskt för regimen en liten episod, som är förknippad med dessa lokomotiv. Det var en lokomotivförare, som befann sig å lokomotivet för ett tåg, som stod vid en station, och då kom generaldirektör Pegelow, hälsade och frågade, hurudant lokomotivet var — det inträffade förra året. Lokomotivföraren svarade, att det var olämpligt, och för att öfvertyga sig om detta gick generaldirektören själf med lokomotivet och blef öfvertygad om riktigheten af lokomotivförarens påstående. Några dagar därefter inkallades lokomotivföraren i fråga till öfverdirektör Klemming, hos hvilken befann sig äfven en annan direktör, Virgin, för hvilken lokomotivföraren af herr Klemming presenterades med orden: »här hafva vi denne lokomotivförare, som skall hjälpa oss konstruera fram nya lokomotiv, som äro bättre än de vi hafva.» Och så fortsattes det i den stilen, hvarpå det hela slutade med — enligt trovärdig utsago — att herr Klemming sade till lokomotivföraren att »vid kommande tillfälle hålla munnen» — ja, han använde ett fulare uttryck, men jag vill ej, att det skall komma i protokollet! — Det är rätt betecknande för regimen detta, och det är något, som icke börjat med denna nya organisation af järnvägsstyrelsen, utan det har synnerligen gamla anor! Nå, saken resulterade i en skrivelse från vederbörande lokomotivförare, hvilken skrivelse f. n. är en offentlig handling på kungl. järnvägsstyrelsens maskinbyrås bord; den lämnar utförligare besked om saken, och det står en hvar fritt att taga del däraf. — Jag ber äfven få tillägga, att jag icke talat med ifrågavarande lokomotivförare själf, jag har ej uppgiften från honom utan från förmän, som vitsorda honom som en dugande karl; och jag har velat nämna detta, för att icke vid extra behof af dugliga lokomotivförare i Norrland han af vederbörande skall få tvångstransport dit.

En annan sak — äfven rätt betecknande för, huru sparsamhetshänsyn tillvaratagas i kungl. järnvägsstyrelsen! Där beställdes för ett par år sedan till dyrt pris 10 st. boggiévagnar — de skulle gå på den nya linjen Stockholm—Trelleborg—Sassnitz — och dessa togos i bruk föregående år, 1908. Nå, allt gick bra från verkstaden och upp mot Stockholm — ända tills man kom i södra tunneln. Men där råkade vagnarna så godt som fast, ty de voro för höga! Man släpade igenom en, hvarvid taket gick sönder; och sedan ändrades de, och man gjorde dem lägre, så de kunde gå igenom

*Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

tunneln. På det sättet ha de ej varit så mycket i bruk dessa 10 stycken vagnar. Men icke nog därmed, utan dessa vagnar stodo på verkstaden i Tomtebodas vida längre tid än de varit i trafik. Bland annat var det fel på värmeledningen — värmeledningsrören gingo sönder — och flera dylika rätt kostbara fel, hvilka afhjälptes undan för undan; och där stå kroniskt ett 40-tal vagnar och vänta att bli reparerade och justerade för hvarjehanda fel, som blifvit upptäckta. Men det dröjer lång tid, innan detta sker, beroende därpå, att, när verkstaden från förrådet rekvirerar t. ex. babbits, så skickas smörjdynor och vice versa, hvadan det ej går så fort med reparationerna. Hvilka kostnader på detta sätt uppkomma, kan jag ju ej i detalj upplysa om, men de torde ej vara obetydliga.

Jag menar, att när man nu skall bevilja 4 miljoner kronor, som här föreslås, så bör slikt framhållas. Det har förut sagts, att kritik är af behovet påkallad och nyttig på alla håll, såsom också herr civilministern erkänt. Det är alldeles riktigt. Hvar och en medgifver, att fel och misstag kunna begås, men när de äro allt för grofva, bör en eftertrycklig och skoningslös kritik utöfvas, så att rättelse må ske. Den byråkratism, som gör sig gällande inom järnvägsstyrelsen, bör sannerligen på ett eller annat sätt påtalas, så att den icke fortsätter sin verksamhet och blir allt för dyrbar för staten.

På tal om byråkratism kan jag, om kammarens ledamöter vilja följa mig, framdraga ett ganska intressant exempel på, huru byråkratismen i det praktiska lifvet verkar. Det inträffade på sin tid, att en stationskarl i Örebro råkade slå sönder ett glas i den lykta, som han använde. Låt oss nu följa detta lyktglas i dess vandring landet rundt: stationskarlen anmälde hos stationsinspektören i Örebro, att lyktan gått sönder. Stationsinspektören vände sig till trafikinspektören med tillstyrkan om rekvisition af ett nytt glas. Därefter gick rekvisitionen till trafikdirektören för godkännande. Och med detta hade myndigheterna fått klart för sig, att verkligen glaset gått sönder och att det behöfdes ett nytt. Trafikdirektören sände rekvisitionen till förrådet i Stockholm och förrådet i Stockholm beställde ett nytt glas hos maskindirektören vid I distriktet, och maskindirektören vid I distriktet beställde i sin tur ett glas vid centralverkstaden i Örebro. Centralverkstaden i Örebro levererade glaset till förrådet i Stockholm, och från förrådet i Stockholm gick det vidare till stationsinspektören i Örebro. Men därifrån gick man en genväg, i det han endast behöfde kvittera glaset och sända kvittot direkt till förrådet i Stockholm utan att använda den där långa omvägen. Det är »sagan om glaset» — för att travestera Fröding. Man beräknade detta väsentligen noggrannare, än man gjorde med afseende å höjden på de järnvägsvagnar, som skulle från Södertälje till Stockholm gå genom tunneln under söder. Enhvar, som så finner för godt, kan ju kontrollera, huruvida denna min uppgift är riktig eller icke, jag tror, att en dylik undersökning kommer att visa, att min uppgift står fast.

Jag har volat framdraga detta, därför att vi nu stå i beredskap att bevilja medel till rullande materiel för statens järnvägar. Själfva anslaget har jag icke tänkt rösta emot, ty jag är öfvertygad om, att dessa medel äro af stort behof påkallade. Som stöd därför skulle kunna framdragas en mängd fall särskildt med afseende å de norrländska järnvägarna, där man forfarande använder gamla 20-års »dragkampar», hvilka icke kunna gå annat än två och två tillsammans. Det är lokomotiv, som förut användts å Nässjö-Jönköping — Falköpings järnväg, men för någon tid sedan skickats upp till Norrland för att användas i trafik å banor, för hvilka de icke äro lämpliga. Anslaget till rullande materiel är således enligt min tanke af behofvet påkalladt, men detta anslag bör af vederbörande användas på ett förståndigt sätt.

Det är en sak, som jag vill i detta sammanhang framdraga och som jag såsom arbetarrepresentant är särskildt intresserad för. I Stockholms tidningar stod den 5 innevarande februari följande notis:

Vagnsväxlingens offer. En stationskarl ihjälklämd under växling i Stadsgården. En sorglig olyckshändelse inträffade vid 1/8-tiden på torsdagkvällen den 4 februari i Stadsgården ungefär midt nedanför Ersta, i det stationskarlen A. J. Karlsson vid vagnsväxling kom mellan två buffertar och ögonblickligen ihjälklämdes. Ambulansen förde liket till bårhuset.

Den döde var endast 25 år gammal och hade om sig vitsordet att vara en ordentlig och skötsam man.

Tidningarna i allmänhet skrefvo vidare: »Det skedda torde också få betraktas som en ren olyckshändelse.» — Det är ju alltid angämnt för de anhöriga att genom tidningarna få konstateradt, att arbetaren i fråga icke varit vållande till den olycka, genom hvilken han själf ljutit döden. Men »Socialdemokraten», som det ju blifvit modernt att citera i denna kammare, tillade följande:

»Men det må sägas ifrån, och vi ha förut vid flera tillfällen äfven gjort det, att det är *systemets* skull, att de, som äro sysselsatta med vagnsväxling, alltid riskera lif och lem. Flerstädes i utlandet ha vederbörande tagit initiativ åtminstone till utredning af automatisk koppling af järnvägsvagnar eller koppling från sidan, hvarigenom arbetarna skyddas från att krossas mellan buffertar eller öfverköras.»

Vi ha tyvärr här i landet icke någon statistik öfver de människolif och människolemmar, som gått förlorade genom den koppling af järnvägsvagnar, som för närvarande äger rum hos oss. Men det är enligt min tanke icke för mycket att begära, att vederbörande skola taga initiativ åtminstone till en utredning om, huruvida ett annat vagnkopplingssystem skall kunna införas vid statens järnvägar. En dylik utredning rörande möjligheten att använda s. k. sidokoppling har verkställts flerstädes i utlandet, särskildt i England och Amerika. Och denna koppling tillämpas i Amerika i rätt stor utsträckning. Visserligen använder man där en-buffertsystem på vagnarna, men äfven i England, där man är nödsakad att använda två-buffertsystem, liksom vi på grund af den kuperade terrängen och

*Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

de stora stigningar och lutningar som förekomma, har det ansetts möjligt att använda sidokoppling, hvilket naturligtvis är ägnadt att i stor utsträckning skydda arbetarne för olycksfall. Det finnes väl nått upp något mera lifsfarligt än att nödgas befinna sig mellan två vagnar för att koppla. Ty det går icke an att man endast kopplar samman vagnarna, när de stå stilla. Det står visserligen i tjänstgöringsreglementet, att så skall ske, men Gud nåde statens järnvägar, om personalen skulle i detta fall följa det utfärdade reglementet, ty då skulle man aldrig på stationerna kunna blifva färdig i tid. Därför måste man i detta fall gå utöfver reglementets bestämmelser: koppling måste ske, under det vagnarna äro i gång och stöta ihop den ena med den andra. Och det är alldeles naturligt, att arbetarne under sådana förhållanden i stor utsträckning riskera lif och lem. Jag har i denna fråga, när det gäller att anskaffa nya vagnar för statens järnvägar, velat lägga vederbörande på hjärtat att, i den mån det låter sig göra, verkställa utredning och vidtaga åtgärder, för att koppling må kunna ske på ett annat sätt, så att järnvägspersonalens lif och lem något bättre skyddas, än nu är fallet. Ty det är ju af behovvet påkalladt, att det lefvande materialet icke försummas, lika litet som man bör försumma det döda.

Herr talman. jag yrkar bifall till det begärda anslaget, ty det synes mig vara af behovvet påkalladt.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke väntat ett sådant yttrande från statsrådsbänken, som här blifvit fällt för en stund sedan. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet vände sig nämligen mot mig och sade: Herr Sjö synes icke ha tagit reda på hvad utskottet här anfört. Jag får säga herr statsrådet, att jag verkligen har tagit reda därpå, och jag skall i detta fall kunna återgifva det viktigaste däraf. Till det statsrådsprotokoll, som hållits i detta ärende, har statsrådet yttrat:

»Jag tillåter mig endast anmäla, att jag i sinom tid har för afsikt att hemställa om föreskrift för järnvägsstyrelsen att låta anordna en del af de godstågslokomotiv, som kunna komma att anskaffas, för eldning jämväl med torf.»

Detta har jag reda på, och jag har läst det hela icke en utan några gånger, så väl enskildt som under utskottets förberedande behandling af detta ärende, så att ett sådant tilltal, herr statsråd, det vill jag undanbedja mig.

Vidare yttrade herr statsrådet, att jag skulle ha sagt, att torf icke kunde användas till lokomotivbränsle, och att han ansåg, att ett sådant uttalande endast kunde fällas af en fackman. Sådant har jag ej nämnt. Herr statsrådet vet lika väl som jag, att järnvägsstyrelsen har fått i uppdrag att experimentera med torfeldning på statens järnvägars lokomotiv. Det har den också redan gjort, och vederbörande inom styrelsen ha förklarar icke allenast för utskottets ledamöter inom styrelsen utan äfven för andra, som kommit i beröring med dem, att det ännu icke har lyckats att lösa detta problem. Äfven jag har någon erfarenhet om, huru dyrt det ställer

sig att elda med torf. Jag är nämligen delägare i ett bolag, som äger en liten järnväg. Detta bolag har gjort försök med att använda torf såsom bränsle för lokomotiv. Men det har icke aflupit med det goda resultat, som man skulle önskat, utan det har ställt sig dyrt. Äfven i en större skola, i hvars styrelse jag är ledamot, nämligen i 2:a distriktets döfstumskola, har man flera gånger gjort försök att elda med torf. Men det har befunnits, att detta blir dyrare än med annat bränsle. Herr statsrådet skall för den skull icke undra öfver, att jag känt mig betänksam i detta fall, och jag är det ännu i dag. Men gifvetvis vill jag icke hindra Kungl. Maj:t att vidtaga de mått och steg, som han anser vara lämpliga för att få saken utredd. Kungl. Maj:t har ju i en skrifvelse af den 22 januari innevarande år anmodat järnvägsstyrelsen att låta verkställa en utredning i frågan, och man kan måhända förvänta, att denna utredning snart skall föreligga. Jag undrar därför icke alls öfver, att utskottet sökt vara försiktig och uttalat sig, som det gjort. Jag upprepar, hvad jag i mitt förra anförande sade: skulle det visa sig, att experimenten och utredningen slå väl ut, så kan ju Kungl. Maj:t därefter gå i författning om inköp af för torfeldning afsedda lokomotiv till — som den förste talaren sade — nytta och gagn för vårt land.

*Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

Herr statsrådet kan vara förvissad om — jag ber att ännu en gång få försäkra honom om detta — att kan problemet en gång lyckligen lösas, skall jag vara den förste icke blott att erkänna den lyckliga lösning, som sålunda åstadkommits, utan äfven att anse de kostnader, som nedlagts på experiment för detta ändamål, vara väl använda penningar. Jag har ingalunda velat lägga något hinder i vägen för lösningen af denna fråga om torfeldning, utan må det ankomma på vederbörande att därvidlag göra så godt de kunna, men experimenten böra göras med för ändamålet förändrade äldre lokomotiv.

Herr talman jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Jag kan aldrig tro, att jag uttryckt mig så illa, att jag skulle ha sagt, att herr Sjö icke visste hvad som stod i betänkandet. Jag har för mig, att jag sade, att herr Sjö's yttrande icke stod i öfverensstämmelse med hvad som stod i betänkandet. Och det är något helt annat.

Herr Sjö har nu återigen sökt framhålla saken så, som om här icke alls vore fråga om att lägga något hinder i vägen för de planer, som Kungl. Maj:t hyser för att främja denna torfeldning, utan att det är blott en viss grad af försiktighet, som förestafvat utskottets betänkande. Då vill jag emellertid framhålla, att jag blott, här velat för kammaren klargöra, att det icke förhåller sig på detta sätt, utan att detta utskottets utlåtande, om det blir godkänt af Riksdagen, af denna kammare, kommer att lägga en alldeles bestämd press på Kungl. Maj:t; och det innebär, så vidt jag förstår, en bestämd afvikelse från den hållning, som Riksdagen förut intagit. Jag anser mig visserligen icke vara ofelbar i denna fråga, som är

Anyående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)

mycket svår — det kan ju hända, att herr Sjö har rätt och jag orätt. Men jag vill endast framhålla, att om kammaren bifaller statsutskottets utlåtande, har kammaren uttalat ett bestämdt ogillande af den politik, som regeringen fört i öfvertygelse om, att den handlat i bästa samklang med Riksdagen och denna kammare.

Herr Crafoord: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för civildepartementet fäste min uppmärksamhet på att järnvägsstyrelsen hade en ny organisation och arbetade under nya förhållanden. Detta har jag mycket väl reda på, och mina anmärkningar ha heller icke gällt andra förhållanden än sådana, som blifvit sämre, sedan den *nya* organisationen började tillämpas, än de voro under den gamla. Det är därför jag vågat erinra om behöfligheten af ändring.

Herr statsrådets yttrande att, om propositionen afsloges, en ny icke skulle till denna Riksdag kunna inlämnas, uppfattar jag så, att en utredning angående omläggning af materielbeställningen på femårsperioder skulle draga så lång tid, att regeringen icke anser sig kunna hinna få densamma verkställd i tid till innevarande års Riksdag. På grund däraf återtager jag mitt afslagsyrkande och instämmer i det yrkande, som framställts af herr Nylander.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Jag beklagar, att statsutskottet och herr Sjö icke visat samma intresse för torfindustrien som bevillningsutskottet visat för sockerindustrien. Ty hade de det gjort, skulle torfeldningsfrågan varit löst för länge sedan.

Om man räknade ut, hur det ställer sig med afseende på sockerförbrukningen och hvad den kostar svenska folket, och sedan gjorde en jämförelse med, hur det skulle ställa sig att elda med torf och hvad det komme att kosta svenska folket, så är det alldeles gifvet, såvidt jag kan förstå redan af den förda diskussionen, att torfindustrien skulle vinna betydligt vid jämförelsen, ty de uppoffringar staten härför behöfde vidkännas skulle icke motsvara en hundradel af hvad det kostar staten nu, att vi ha en sockerindustri; och då denna ändock anses vara mycket fördelaktig för landet, synes mig, som om det skulle erbjuda ännu större fördelar att åstadkomma en torfindustri, synnerligast när man tager hänsyn till de skäl, som blifvit anförda från statsrådsbänken. Jag ber därför, herr talman, att få instämma i herr Nylanders yrkande.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få uttrycka min tacksambet till herr Sjö för det intresse han visat för att torf skall komma till användning vid statens järnvägar, men jag skulle känt mig ännu tacksammare, om han varit med om att stryka sista delen af utskottets motivering. Jag är nämligen rädd för att Kungl. Maj:t genom densamma, såsom redan blifvit framhållet från statsrådsbänken, blir alldeles utestängd från möjligheten att fritt experimentera med torfeldning. Man har visserligen förut anställt sådana experiment, men hittills har då alltid torfven till hälften varit uppblandad med kol. Nu är det meningens

att söka öfvergå till enbart torfeldning, där så kan ske. Men härför fordras, att Kungl. Maj:t har rättighet att skaffa lokomotiv, som äro för ändamålet anpassade, ty eljest får hela denna undersökning endast teoretiskt intresse, men utmynnar icke i några praktiska resultat. Sådana lära icke kunna ernås därigenom att man apterar gamla lokomotiv för torfeldning, utan man behöver lokomotiv enkom afsedda för ändamålet. Jag tror därför, att kammaren gör både klokt och rätt, om den i öfverensstämmelse med den förste talarens yrkande stryker sista stycket af motiveringen.

Det är nog så, att torfindustrien är en så viktig del af vår nationalhushållning, att man icke bör försumma något, som kan främja densamma. Jag tror, att vi icke uteslutande böra taga hänsyn till frågans statsfinansiella sida utan ock beakta den nationalekonomiska. Äfven om man genom undersökningarna komme till det resultat, att det skulle kosta staten något att använda torfeldning å statens järnvägar, är jag öfvertygad om, att det vore landet till största gagn, om man kunde påvisa, att torf vore användbar för ändamålet.

I hvarje fall har man icke ännu slutexperimenterat med torfven. Så har man först på senare tid börjat använda torfpulver, som lär vara ändamålsenligt. Detta är således någonting nytt, och det kan hända, att äfven detta är ägnadt att främja torffrågans lösning. Jag tror därför icke, att man bör stanna vid de experiment, som redan äro gjorda, utan stanna först då man kommit till fullt praktiska resultat.

Med herr Andersson i Skifarp förenade sig herr *Gustafsson* i Mjölby.

Herr Thorsson: Herr talman! Ehuru jag icke är med bland reservanterna, delar jag i hufvudsak deras uppfattning. Jag kunde emellertid icke tro, att det uttalande, som utskottet gjort i motiveringen, skulle tolkas på ett sådant sätt från regeringens sida, att den därigenom skulle anse sig utestängd från hvarje vidare försök på detta område. Jag kände mig nämligen icke fullt säker på, om det var det klokaste, att man nu vid anskaffning af de tilltänkta lokomotiven skulle fastslå, att ett par af dem under alla omständigheter skulle inrättas för torfeldning. Jag hyste den uppfattningen, att det skulle draga mindre kostnad att för ändamålet förändra gamla lokomotiv och att på detta sätt försöken skulle bli utförda för billigare pris än genom anskaffning af nya lokomotiv.

Men skulle ett bifall till utskottets förslag innebära, såsom herr civilministern nyss gjort gällande, att hvarje försök med torfeldning skulle upphöra, d. v. s. att regeringen skulle lägga armarne i kors därefter, då får jag för min del uppmana kammaren att rösta för reservationen, ty jag står icke på den ståndpunkten, att, om det exempelvis skulle kosta något mera med torfeldning, jag enbart ur den synpunkten ville förhindra experimenten, då det nu gäller att skaffa bränsle ur våra egna tillgångar.

Men medan vi tala om torfven och dess fördelar, skulle jag vilja rikta en uppmaning till herr civilministern, att han använde

*Angående
anslag till
ny ru'lande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

*Angårnde
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

det inflytande han kan ha öfver statens järnvägar och andra verk genom att erinra dem om, att torf äfven och framför allt duger att elda med i kakelugnar och andra stillastående eldinrättningar. Det är min lifliga uppfattning, att man lämnar åtskilligt ogjordt på detta område för ren bekvämlighets skull, och jag tror, att det vore en klok hushållning, om man införde torfeldning i statens anstalter och verk.

Jag kan icke neka till att, ehuru jag sympatiserar med reser-
vanterna och sålunda icke har någon anledning att i denna fråga
uppträda mot Kungl. Maj:t, jag dock i min ringa mån vill inlägga
en liten reservation mot herr civilministerns erinran till utskottet,
att det gått oriktiga vägar för att skaffa sig sakkunskap. Nu kan
det hända, att Kungl. Maj:t sitter inne med den allra briljantaste
sakkunskap på detta område. Men det må förlåtas mig, om jag
betviflar detta. Jag tror emellertid, att utskottet varit i sin fulla be-
fogenhet, då det vändt sig till annan myndighet utan att passera
den stora vägen, som går till Kungl. Maj:t. *Jag har velat säga detta,
ty skulle en motsatt uppfattning få göra sig gällande, så blefve ut-
skottens arbeten fördröjda, och Riksdagen skulle säkerligen icke sluta
den 15 maj.* Om vi icke med förfrågningar finge vända oss till de
olika verken, utan skulle använda den i § 46 riksdagsordningen
anvisade utvägen, ginge det väl med upplysningarna som med det
förut omtalade lyktglaset i Örebro -- de skulle få gå många om-
vägar och det hela skulle ej gå med den snabbhet, som erfordras
för att Riksdagens arbete skall gå sin gilla gång.

Herr Christierson: Herr talman! I sitt anförande fram-
höll herr statsrådet, att striden mellan järnvägsstyrelsen och torf-
fabrikanterna mera var en tvist om huruvida frakten skulle sättas
till ett högre eller lägre belopp. Det är kanske riktigt, men för den
stora allmänheten och en stor del af kammarens ledamöter är den
uppfattningen ganska grundfäst, att torfstriden grundar sig på en
viss ovilja hos vederbörande inom järnvägsförvaltningen mot använd-
ning af torf, hvad nu anledningen till denna ovilja kan vara, hvar-
på jag här icke vill ingå.

Jag vill nu emellertid, i den mån det beror på mig, gifva mitt
understöd åt den åsikten, att ett bifall till utskottets förslag skulle
blifva till stort hinder för ett framgångsrikt experimenterande med
torf, och jag tror, att den ärade talaren på smålandsbänken tager
fel, när han påstår, att det icke skulle hafva en sådan effekt.

Utskottet säger, att de maskiner det här är fråga om icke
lämpligen kunna apteras för eldning med torf. Jag har emellertid
sett i pressen, jag tror två gånger, att det föreligger offert från en
af de förnämsta lokomotivverkstäderna i England att bygga lokomotiv,
apterade för torfeldning och lämpliga för snälltåg och malmtåg; och
när ett sådant anbud föreligger, kan man vara öfvertygad om att,
därest regeringen får den här begärda friheten, den kommer att be-
gagna sig af ett dylikt anbud, medan vi åter kunna vara lika öfver-
tygade om att, i händelse kammaren bifaller utskottets yrkande,

herr statsrådets yttrande om att experimenten komma att undanskjutas nog är riktigt.

På grund häraf ber jag att få instämma i det af herr Nylander framställda yrkandet.

Herr Sjö: Jag begärde ordet med anledning af, att herr statsrådet och chefen för civildepartementet påstod, att han icke fällt det yttrande jag uppgaf. Jag ber emellertid att få säga herr statsrådet, att jag antecknade detta yttrande och därför också ordagrant angaf detsamma sådant det yttrats från statsrådsbanken, och jag förmodar, att äfven kamraterna här hafva hört, att orden voro sådana som jag återgaf dem. För öfrigt komma vi ju att få se yttrandet stenografiskt återgifvet, så att vi behöfva icke tvista därom.

Hvad torffrågan angår, så skall jag icke vidare yttra mig därom, då jag är förvissad om, att herrarna redan fattat sin ståndpunkt i denna fråga.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet greve Hamilton: Herr talman! Jag skall blott be att få meddela en upplysning med anledning af herr Thorssons anförande. Herr Thorsson framhöll, att det, med afseende å torfeldningsfrågan, nog icke var tillräckligt, att man tänkte på eldning i lokomotiven, utan man borde äfven tänka på eldning i de stående eldstäderna; och han framhöll för mig vikten utaf, att någonting därutinnan vidtoges. Med anledning däraf ber jag att få upplysa, att eldning med torf i de stående eldstäderna uti väntsalor och andra lokaler vid järnvägen under de förflutna åren har ägt rum i vidsträckt mån, särskildt i Norrland; och, samtidigt med att Kungl. Maj:t gaf det uppdrag, som här omnämmts, den 21 januari i år, uppdrog Kungl. Maj:t äfven åt järnvägsstyrelsen att ytterligare utvidga denna eldning och inom årets slut inkomma med rapport till Kungl. Maj:t om hvad som blifvit åtgjordt i saken — så att i den punkten torde herr Thorsson och jag vara alldeles ense.

Till herr Sjö ber jag blott att få säga, att, om jag, mot förmodan, skulle hafva fällt det yttrande, af hvilket han tog så illa vid sig, så uttrycker jag min ledsnad däröfver. Men jag tror icke, att jag gjort det.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen gifvit propositioner i ämnet, biföll kammaren det af herr Nylander under öfverläggningen gjorda yrkandet.

§ 12.

Herr statsrådet greve *Hamilton* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till Kristinehamns stad af viss kyrkoherden i Kristinehamns pastorat på lön anslagen jord.

Den kungl. propositionen blef på begäran lagd på bordet.

*Angående
anslag till
ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.
(Forts.)*

§ 13.

Följande nya motioner afgåfvos, nämligen af:

herr *Zimdahl*, n:o 191, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förvärfvande för statens räkning af aktiebolaget Tarrekaises malm- och magnesitfyndigheter i Norrbottens län; och

herr *Koarnzelius*, n:o 192, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande från ekonomiskt beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel.

Dessa motioner bordlades på begäran.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, n:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

bevillningsutskottets betänkande, n:o 5, i anledning af väckt motion om borttagande af tullen å jordnötter; samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 5, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till utvidgning af öfverexekutors befogenhet att lämna handräckning mot tredskande innehafvare af nyttjanderätt till fastighet;

n:o 6, i anledning af väckta motioner om afkortning i öfnings-tiden för värnpliktige, som uppnått visst kunskapsmått och färdighet m. m.;

n:o 7, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående befrielse för till Sverige återinflyttade emigranter från fullgörande af vapentjänst i fredstid; och

n:o 8, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag i fråga om rätt att förändra fideikommiss i fast egendom till penningfideikommiss.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Gustafsson</i> i Vi	under den 20 februari			
„ <i>Andersson</i> i Högelåkra	under 6 dagar fr. o. m. den 18 februari,			
„ <i>Anderson</i> i Arvika	„ 8 „ „ „ 17 „			
„ <i>Olsson</i> i Berg	„ 8 „ „ „ 20 „			
„ <i>Fürst</i>	„ 3 „ „ „ 18 „			
„ <i>Persson</i> i Tällberg	„ 5 „ „ „ 19 „			

herr <i>Nilsson</i> i Malmö	under 6 dagar fr. o. m. den 19 februari,
„ <i>Pettersson</i> i Södertälje	„ 3 „ „ „ 20 „
„ <i>Thyrén</i>	under den 20 februari
„ <i>Lundell</i>	under 6 dagar fr. o. m. den 18 februari,
„ <i>Söderberg</i> i Hobbörn	„ 5 „ „ „ 19 „ och
„ <i>Stärner</i>	under den 20 februari.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,14 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
